

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Sotsiaaltöö korralduse osakond

Angela Dulinets

**NOORTEGARANTII TUGISÜSTEEMI RAAMES
TEOSTATAV KOOSTÖÖ PÄRNU LINNAVALITSUSE JA
EESTI TÖÖTUKASSA PÄRNUMAA OSAKONNA
SPETSIALISTIDE PILGU LÄBI**

Lõputöö

Juhendaja: Ewe Alliksoo, MA

Pärnu 2022

Soovitan suunata kaitsmisele (allkirjastatud digitaalselt)

Ewe Alliksoo

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht (allkirjastatud digitaalselt)

Anu Aunapuu

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Angela Dulinets

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. NEET-staatuse probleemistiku olemus.....	7
1.1. NEET-staatuse ja selle kujunemise potentsiaalsed mõjufaktorid	7
1.2. Töötuse ja haridustee katkemise mõju indiviidile ja ühiskonnale.....	9
1.3. Ülevaade NEET-noortega seonduvatest uurimustest	11
1.4. Võimalikud meetmed NEET-staatusest vabanemiseks	13
2. Uuring Noortegarantii tugisüsteemi sisese koostöö toimimisest.....	18
2.1. Ülevaade Noortegarantii tugisüsteemi olemusest	18
2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus	19
2.3. Uurimisandmete analüüs	21
2.4. Arutelu ja järeldused	29
Kokkuvõte	33
Viidatud allikad.....	36
Lisad.....	42
Lisa 1. Intervjuuküsimused Pärnu linnavalitsuse juhtumikorraldajatele	42
Lisa 2. Intervjuuküsimused Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistidele ...	43
Lisa 3. Intervjuuküsimused Pärnu linnavalitsuse haridusvaldkonna spetsialistile.....	44
Summary	45

SISSEJUHATUS

Aktiivseks ühiskonnaliikmeks olemisel on oluline roll inimese arengul. See, millist rolli inimene ühiskonnas mängib, sõltub suuresti tema kasvukeskkonnast ja omandatud tõekestidamistest. Paratamatult moodustavad osa ühiskonnast madalama sotsiaalse ja majandusliku taustaga isikud. Madalamast staatusest, sissetulekust ning haridustasemest tulenevalt tekivad olukorrad, kus inimestel ei ole võimalik võtta osa ühiskonnas pakutavatest hüvedest. See võib omakorda põhjustada sotsiaalset tõrjutust, millest tulenevalt eralduvad inimesed ühiskonnast. Ühiskonnast kaugenemisel võivad olla negatiivsed tagajärjed: kannatada saavad nii inimese sotsiaalsus ja suhted, füüsiline ja vaimne tervis kui ka üldine toimevõimekus. (Nichols *et al.*, 2013, lk 1)

Üheks aktuaalseks probleemkohaks ühiskonnas on noorte vähene hõive tööturul ja eemaldumine haridussüsteemist. Noori, kes ei õpi, tööta ega osale koolitustel nimetatakse NEET-noorteks (ingl *Not in Education, Employment or Training*) (Bálan, 2014, lk 69). Antud staatusesse kuulumisel on negatiivsed majanduslikud ja sotsiaalsed mõjud. Ühest küljest kannatab suurenenud töötuse all riigi majandus ja ettevõtetus. Teisest küljest suurendab selline olukord sotsiaalset ebavõrdsust ja lõhet erinevate ühiskonna gruppide vahel. Põhjused, miks sellisesse staatusesse langetakse, võivad tuleneda nii soost, tervislikust seisundist, haridustasemest kui ka perekondlikust taustast. (Bardak *et al.*, 2015, lk 12)

2018. aastatel hakati kohalikes omavalitsustes rakendama Noortegarantii tugisüsteemi, millega liitus 2021. aastal ka Pärnu kohalik omavalitsus. Noortegarantii tugisüsteemi raames teevad koostööd nii kohalikud omavalitsused, Eesti Töötukassa, haridusasutused, noorsootöötajad jpt. Tugisüsteemi rakendamise eesmärgiks on jõuda kohaliku omavalitsuse juhtumikorraldajate kaudu noorteni, kes ei õpi, tööta ega osale koolitustel ning tutvustada ja võimaldada neile erinevaid tööturuteenuseid. (Käger *et al.*, 2020, lk 33) Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse (2005) § 9 järgi kuuluvad Eestis osutatavate

tööturuteenuste hulka näiteks karjäärinõustamine, tööpraktika, abistamine tööintervjuul ning avalik töö.

2021. aastal Balti riikides läbi viidud uurimuses (Kvieskiene *et al.*, 2021, lk 14) analüüsiti kriisiolukorra mõju maapiirkondade noortele, kes ei õpi ega tööta. Uuringu tulemusena toodi välja, et madala tööhõive üheks põhjuseks on piiratud ligipääs teenustele. Parendusettepanekutena on uuringus välja toodud rohkemate MTÜ-de kaasamine praktiliste võimaluste loomiseks ning tihedam koostöö haridusasutustega. Põhirõhk on asutustevahelisel koostööl, et tugisüsteem oleks võimeline toetama iga noort sõltuvalt tema vajadusest.

Kõiv jt (2018, lk 52) hinnangul on oluline suunata ressursse töötamiseks noortega. Eriti oluline on kohaliku omavalitsuse rahastus selleks, et parendada võõrutusraviteenuse kättesaadavust noorte seas. Lisaks on vajalik keskenduda ka vaimse tervise teenuste võimaldamisele ja nende ligipääsu tagamisele, seda eriti NEET-noorte seas. Sirai jt (2014, lk 27) uuringu tulemusena selgus, et NEET-noorte jaoks olid staatusest vabanemisel peamiseks takistusteks puudulikud teadmised edasistest võimalustest ning saamata jäänud toetus haridusvaldkonnas ning tööturuteenuste näol.

Tuginedes varasematele uuringutele võib järeldada, et ressursside kättesaadavus on piiratud, et jõuda iga nooreni ja nende konkreetsete vajadusteni.

Lõputöö eesmärk on analüüsida Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna ja Pärnu linnavalitsuse vahelise koostöö toimimist NEET-noorte toetamisel Noortegarantii tugisüsteemi raames ning teha uurimuse tulemustest lähtuvalt ettepanekud selle parendamiseks.

Lähtuvalt töö eesmärgist on seatud järgnevad uurimisküsimused:

- Millised on Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna ja Pärnu linnavalitsuse spetsialistide hinnangul peamised väljakutsed NEET-noorte toetamisel Noortegarantii tugisüsteemi raames?
- Millised on potentsiaalsed tegevussuunad, mida rakendada, tõstmaks Noortegarantii tugisüsteemi raames tehtava koostöö tulemuslikkust?

Töö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- anda ülevaade NEET-noorte teemalisest kirjandusest;
- kavandada ja viia läbi kvalitatiivne uuring Pärnu linnavalitsuse ja Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistidega, kes puutuvad oma töös kokku NEET-noorte toetamisega.
- analüüsida kogutud andmeid ning sellest lähtuvalt teha parendusettepanekud seotud osapooltele.

Töö on jaotatud kaheks suuremaks peatükiks. Esimeses ehk teoreetilises osas keskendutakse NEET-staatuse olemusele. Lisaks tuuakse välja staatuse olulisemad tekkepõhjused ja mõjufaktorid. Muuhulgas kirjeldatakse NEET-staatuse mõju nii inimesele kui ka ühiskonnale laiemalt. Ka on kirjeldatud potentsiaalseid meetmeid, mille rakendamine võiks olla tulemuslik noorte toetamisel NEET-staatusest väljumisel. Samuti on töö esimeses pooles välja toodud lühikokkuvõtted nii Euroopa riikides kui ka väljaspool teostatud uuringutest ning rakendatud projektidest. Lahti on selgitatud nende olulisemad tulemustel põhinevad näitajad ning üldine mõju olukorrale.

Töö teises ehk empiirilises osas on kirjeldatud valimit, andmekogumis- ja analüüsimeetodit. Uuringu teostamisel on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit, sest teema avamisel on oluline kaardistada erinevaid vaatepunkte ning analüüsida teemat süvitsi. Lisaks tuuakse välja järeldused ja parendusettepanekud lähtuvalt uuringu tulemustest.

1. NEET-STAATUSE PROBLEEMISTIKU OLEMUS

1.1. NEET-staatus ja selle kujunemise potentsiaalsed mõjufaktorid

NEET-noorte hulka kuuluvad noored vanuses 15–29, kes ei tööta, õpi ega võta osa koolitustest (Zilite, 2020, lk 7). Statistikaameti (2022) andmetel moodustasid 2021. aastal NEET-noored 11,2% noortest vanuses 15–29 eluaastat. Termin NEET võeti kasutusele 1990. aastatel lähtuvalt vajadusest toetada noorte taasintegreerumist ühiskonda. Sihtrühma kuulusid noored, kes olid haridustee lõpetanud, kuid ei olnud selle järgselt avatud tööturule suundunud. Kategoriseerimise järgselt sai üheks põhiliseks eesmärgiks NEET-noorte arvu vähendamine ja programmide loomine, toetamaks noorte jätkamist tööturul. (Eurofound, 2016, lk 1)

Eurofoundi andmetel võib NEET-staatusesse kuuluvad isikud liigitada järgnevalt:

- töötud isikud;
- inimesed, kellel ei ole hoolduskohustusest, erivajadusest vm põhjusest tulenevalt võimalik töötada ega õppida;
- tegevusetud, sh asotsiaalse käitumisega inimesed;
- vabatahtlikud NEET-isikud, kes on hõivatud alternatiivsete tegevustega. (Eurofound, 2012, lk 2)

Enamasti põhjustab NEET-noore staatuse kujunemist madal haridustase või õpingutega mittejätkamine (Turk, 2014, lk 3). Lisaks võib NEET-staatuse kujunemist ja teostatavaid valikuid mõjutada keskkond, kus inimene üles kasvab. Ühest küljest on oluline roll majanduslikul poolel ehk milliste võimalustega noor üles kasvab. Sellest võivad oleneda noore edasised otsused, kas panustada hariduse omandamisse ja töökoha leidmisesse, vältimaks madalat sotsiaalset staatust. Teiseks mõjufaktoriks on vanemate üldine toetus ja hoiakud seoses haridustee jätkamise ja tööotsingutega. Tihtipeale motiveerib vanemate

kõrgem haridustase ja sellest tulenev kõrgem staatus noori õpingutega jätkama. Sellele vastupidiselt võib vanemate madal haridustase suurendada noorte NEET-staatuse kujunemist. (Kasearu & Trumm, 2013a, lk 45–46)

Mittetöötamisel- ja/või õppimisel on ka teisi põhjuseid. Üheks mõjufaktoriks võib olla varasem NEET-staatuse (Powell, 2021, lk 18). See tähendab, et kui inimene on varasemalt sarnases olukorras olnud, võib uuesti õppima või tööle asumine käia üle jõu ning langetakse tagasi mugavustsooni. Lisaks võivad takistuseks olla nii kroonilised terviseprobleemid, vaesus, kodutus, varane vanemlus, sooline ja sotsiaalne ebavõrdsus, madal sotsiaalne ning majanduslik staatus kui ka mõnuainete tarvitamine. Selline haavatavus suurendab õpingute katkestamise ohtu, mis omakorda viib suurenenud töötuse riskini. (Kutsyruba *et al.*, 2019, lk 15)

NEET-staatuse on enamjaolt sagedasem nooremaelaste seas. Enamikes OECD (ingl *Organisation for Economic Co-operation and Development*) riikides esineb noorte seas kõrge vaesumisrisk. Selle üheks põhjuseks võib olla lahkumine vanemate kodust ehk rahalise toe kadumine vanemate sissetuleku näol. Samas erinevad vaesuse ja NEET-staatuse kujunemise põhjused riigiti sõltuvalt nii kultuurist, struktuurist, pakutava hariduse kvaliteedist, soost, vanusest, vanemate töö staatusest kui ka sotsiaalsest, kultuurilisest ja majanduslikust taustast. (Buheji, 2019, lk 325)

Eestis on NEET-noorte toetamisel põhilisteks koostööpartneriteks haridusasutused, Eesti Töötukassa, kohaliku omavalitsuse spetsialistid, noortekeskused, noorsootöötajad ja Rajaleidja. NEET-noortega töötavatel spetsialistidel on lisaks nõustamisoskusele oluline omandada koolituste abil teadmised sellest, kuidas töötada noortega, kellel on sõltuvusprobleemid, erivajadus, kriminaalne taust või kellel esineb ennastkahjustavat käitumist. Eestis on töös NEET-noortega pööratud tähelepanu nendel isikutel, kes ei ole hõivatud tööturul. (Kõiv *et al.*, 2018, lk 60)

Noorte võimalust tööturule pääsemiseks ja seal konkureerimiseks mõjutab riigi majanduslik olukord. Kui esineb periood, mil toodete ja teenuste tarbimine on üle keskmise, siis on nõudluse täitmiseks oluline rakendada rohkem tööjõudu. Sellest tulenevalt luuakse juurde uusi ametikohti. Kui riigis esineb majanduslangus, on risk töökohtade kaotamiseks suurem. Sellisel juhul mängivad rolli isiku varasem haridustase

ning kvalifikatsioon. Teisest küljest võib probleemiks osutuda asjaolu, et haridusasutustes omandatav ei pruugi olla vastavuses tööturul nõutavaga (Läänemets, 2021, lk 30–32; Milius, 2014, lk 12)

NEET-noorte hulka kuuluvad inimesed on erineva tausta ja omadustega. Staatus kujunemise peamiseks põhjuseks on haridustee katkestamine, mis omakorda raskendab tööturul konkureerimist. Lisaks on oht tagasilanguseks ehk kui inimene on kord selles olukorras olnud, on võimalus, et langetakse tagasi mugavustsooni. Muuhulgas on potentsiaalseteks mõjufaktoriteks tervislikud probleemid, laste eest hoolitsemine, erivajadus, ümbritsev keskkond, ühiskondlikud normid ja tavad ning inimese sotsioökonomiline staatus, mis hõlmab endas inimese sissetuleku suurust, haridustaset ja prestiiži.

1.2. Töötuse ja haridustee katkemise mõju individile ja ühiskonnale

Töötamine täidab inimese elus mitut funktsiooni. Esimene neist on materiaalne kindlustatus. Stabiilse sissetuleku abil on inimesel võimalik võtta osa ühiskonna poolt pakutavatest hüvedest ning olla seejuures aktiivselt ühiskonnaellu kaasatud. Teise aspektina mõjutab töö inimese sotsiaalsust. Töötamine kollektiivis ning valdkondade ülene/vaheline suhtlemine suurendavad inimese kuuluvustunnet ning omistavad inimesele teatud väärtuse. Lisaks formuleerib töötamine inimese üldist elukorraldust ning aitab paika seada põhiväärtused. Muuhulgas vähendab madalam haridustase seotust ühiskonnaga. Juhul kui inimene ei ole tööturul hõivatud, toimuvad olulised muutused kõigis eeltoodud valdkondades. (Reiska *et al.*, 2020, lk 125, Paabort, 2019, lk 16)

Töötusel on oluline mõju inimese vaimsele tervisele. Pikaajaline NEET-saatus ning ühiskondlikele ootustele mittevastamine võib põhjustada stressi ja järk-järgult formuleeruvat depressiooni, mille kujunemist põhjustavad nii stigmatiseerimine, tugivõrgustiku puudumine kui ka pidev tööotsing. Muuhulgas võib seetõttu kannatada inimese üldine toimevõimekus. Lisaks põhjustab stressi halvenenud finantsiline seisund, sh materiaalse kindlustatuse puudumine ning sellest tulenev ebakindlus tuleviku osas. Ka on oluline roll sellel, milline on tööturule pääsemist toetavate teenuste läbimise teekond kliendi jaoks. Ehk mida keerulisem ja pikaajalisem on kandideerimise protsess ning mida

kõrgemad on nõudmised, seda rohkem mõjutab see inimese vaimset heaolu. Lisaks muudab NEET-staatus väljaõppe ja kogemuste puudumise tõttu tulevikus töö leidmise keeruliseks. (Wilson & Finch, 2021, lk 4, Allen, 2014, lk 9–10)

NEET-staatus võib põhjustada inimese võõrandumist ühiskonnast. Sotsiaalne võõrandumine on keeruline protsess, mis mõjutab nii inimese elukvaliteeti kui ka võrdsust ja seotust ühiskonnaga. Tihtipeale võivad võõrandumise põhjused tuleneda kultuurilistest eripäradest. Näiteks on oluline roll riigis võimaldataval haridusel ja töökohtadel, laiemalt üldisel riiklikul poliitikal. Kui ligipääs haridusele on teatud ühiskonna grupile piiratud, siis kujuneb ka tööturul konkureerimine kvalifikatsiooni puudumise tõttu keeruliseks. Lisaks võib võõrandumist põhjustada ka inimese teisiti kohtlemine, kui ta ei vasta aspektidele või ühiskondlikele ootustele, mis on ühes või teises kultuuris oluline. Ühiskonnast eraldumine võib tuleneda ka inimese vabast tahtest, mis on tihtipeale tingitud hirmust avaliku arvamuse ja diskrimineerimise ees. (Mihai & Burciu, 2015, lk 136)

Kasvanud töötuse määral ja madalal haridustasemel võivad olla pikaajalised mõjud ühiskonna toimimisele. Puuduliku või madala haridustasemega inimestel on kolmekordne vaesumisrisk võrreldes inimestega, kellel on omandatud kõrg- või kutseharidus (Eurofound, 2012, lk 2). Riiklikul tasandil tähendab NEET-määra suurenemine kasvavaid kulusid toetuste näol: töötuse kasvu tagajärjedeks majanduslikul tasemel on maksumaksjate osakaalu vähenemine, suurenenud kulud tervishoiu valdkonnas ning ebastabiilsus tööturul (Gladwell *et al.*, 2015, lk 1). Muuhulgas jäävad kasutamata riigis võimaldatavasse haridusse ja väljaõppesse tehtud investeeringud (Ndzwayiba, 2020, lk 11).

Indiviidi tasandil mõjub lisaks materiaalsele kindlustatusele tööturult ja haridussüsteemist kõrvalejäämine negatiivselt nii inimese vaimsele tervisele kui ka sotsiaalsele kaasatusele. See omakorda mõjutab inimese motivatsiooni uuesti tööturule pöörduda või täiendkoolitustest osa võtta. Ühiskondlikul tasandil põhjustavad haridussüsteemist ja tööturult kõrvale jäämine inimese eraldumist ning takistavad osavõttu olemasolevatest hüvedest. Lisaks mõjutab suurenenud töötus riigi majanduslikku seisu, millest tulenevalt väheneb maksumaksjate arv, samal ajal kui tekib juurde inimesi, kellel on vajadus passiivsete meetmete ehk rahalise toetuse järele.

1.3. Ülevaade NEET-noortega seonduvatest uurimustest

Põhjuseid, miks noored langevad NEET-staatusesse, on uuritud laialdaselt. Suurbritannia valitsuse haridusosakonna (Department of Education, 2011, lk 34–35) andmetel mõjutab NEET-staatuse kujunemist varajane vanemlus, varasem haridusasutusest kõrvaldamine ning perekondlik taust. Šoti valitsuse (The Scottish Government, 2015, lk 2) andmetel on põhiliseks riskifaktoriks NEET-staatuse kujunemisel kvalifikatsiooni puudumine. Lisaks on uuringu tulemustes välja toodud, et NEET-riski suurendavad teatud elukeskkonna tegurid, näiteks tööhõives osalevate täiskasvanute puudumine leibkonnas, lapse eest hoolitsemise kohustus või paljulapseline perekond (The Scottish Government, 2015, lk 2).

2012. aastal korraldas TÜ Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut (Kasearu & Trumm, 2013b, lk 2–11) uuringu 15 NEET-noorega. Uuringu tulemusena selgus, et noorte hinnangul põhjustasid koolitee pooleli jäämist halb seltskonnakaaslaste valik, probleemsed käitumismustrid ning vähene keskendumine õppimisele. Lisaks takistasid noorte õppimise jätkamist kodused tingimused, õpetajate negatiivsed hinnangud ning noores eas lapsevanemaks saamine. Rebane Züger (2017, lk 39) uuringu tulemusena selgus, et põhised faktorid, mis põhjustavad haridustee katkestamist, on tervislikud ja majanduslikud põhjused, vanemlus ning kooli mittesobivus.

OECD (2016, lk 31–32) andmetel moodustasid selle liikmesriikides NEET-noortest keskmiselt 13% migrandid. Individuaalsel tasandil on välisriikidest pärit inimestel suurem risk staatuse kujunemiseks kui riigi sünnipärastel kodanikel. Selle põhilisteks põhjusteks on sisserändajate ebapiisav keeleoskus ja nõutust madalam haridustase, sh kvalifikatsioonile mittevastavus. Muuhulgas on oluline roll ühiskondlikel hoiakutel ning diskrimineerimisel, mis võivad saada takistuseks tööturule pääsemisel. Manhica (2017, lk 14) teostatud uuringute analüüsi tulemusena selgus, et sisserändajate tööturule pääsemist mõjutab riigis elatud periood: mida pikemalt on riigis resideeritud, seda väiksemaks muutub palgalõhe kohalike ja sisserändajate vahel ning suureneb potentsiaal tööturul konkureerimiseks.

2016. aastal teostati Norras uuring (Stea *et al.*, 2019, lk 90–92), mille sihtrühmaks olid NEET-staatuses noored täiskasvanud ning nendega soo ja vanuse poolest vastavuses

olevad keskkooliõpilased. Uuringu tulemusena selgus, et NEET-noored hindasid oma üldist tervislikku seisundit kehvemaks kui noored, kes olid osa haridussüsteemist. Oluline erinevus väljendus vaimse tervise seisundi osas, kus NEET-noortest 74% tüdrukutest ja 47% poistest hindasid oma vaimse tervise seisundit madalaks. Keskkooliõpilaste seas olid arvud vastavalt 54% ja 28%. Ühendkuningriikides teostatud uuringu (Gladwell *et al.*, 2015, lk 13) tulemusena selgus, et naissoost isikute puhul olid varasemad vaimse tervise probleemid tugevalt seotud ohuga sattuda NEET-staatusesse. Lisaks selgus USAs teostatud uuringu tulemusena asjaolu, et võrreldes inimestega, kes on hõivatud tööturul, haridussüsteemis või koolitustel, on NEET-noorte tervislik seisund halvem (Chandler & Santos Lozada, 2021, lk 6).

2017. aastal avaldatud uuring (Henderson *et al.*, 2017, lk 139–140), mis viidi läbi Kanadas, keskendus 12–24-aastaste NEET-noortele ja sellele, milliste valdkondade teenused on nende jaoks vajalikud. Uuringu tulemusena selgus, et suurem osa (40,4% NEET-noortest) vajab abi seoses eluaseme leidmisega. Sellele järgnesid võõrutusravi (27,4%), vaimse tervise teenused (15,7%), õigusabi (11,2%), tervishoiuteenused (4,9%) ja haridus (0,4%). Uuringu tulemusena on näha, et NEET-noorte vajadused varieeruvad oluliselt, mistõttu on oluline valdkondade vaheline koostöö. Eestis teostatud uuringu (Kõiv *et al.*, 2022, lk 60S) tulemusena selgus, et lisaks institutsioonide vahelise koostöö positiivsetele külgedele on probleemideks teenusosutajate suur töökoormus, teenuste ebapiisav korraldus, seadusest tulenevad piirangud töös NEET-noortega ning teenusosutajate jaoks jääv ebaselge roll noorte toetamisel. Käger jt (2020, lk 98–100) teostatud uuringu tulemusena selgus, et põhilisteks murekohtadeks NEET-noorte toetamisel on asjaolud, et vajalikud teenused ei ole kõikjal kättesaadavad ning organisatsioonide vaheline koostöö toetusmeetmete tutvustamisel noorele võiks olla tihedam.

2020. aastal viisid Inglismaa Kohalike omavalitsuste liit ning Yorki nõustamise usaldusühing läbi projekti, mille eesmärgiks oli paremini mõista NEET-noorte olukorda ning vajadusi (Local Government Association, 2021). Projekti tulemusena selgus, et omavalitsuste suurim takistus NEET-noorte toetamisel on ressursside vähesus, seda nii finantsvahendite kui ka tööjõu osas. Lisaks toodi ühe probleemina välja praktika- ja

töökohtade ning programmide vähesus ehk puuduvad võimalused, mis oleks noorte huvidega kooskõlas.

Uus-Meremaal läbi viidud uuringus (Samoilenko & Carter, 2015, lk 25) selgus, et noortel vanuses 20–24 eluaastat, kes olid olnud pikaajaliselt NEET-staatuses, oli ligi 23% väiksem tõenäosus leida töökoht kui kontrollgruppi kuulunud isikutel, kes ei olnud varasemalt antud staatust kogunud või kogesid seda kuni kolm kuud. Lisaks oli kontrollgrupiga võrreldes pikaajalise NEET-staatusega noortel 60% suurem võimalus langeda tagasi antud staatusesse. Samas oli nende tõenäosus toetusi saada 200% suurem. 15–17-aastaste NEET-noorte hõive tõenäosus võrreldes staatust mitte omavate isikutega oli see-eest 15%, NEET-staatuse uuesti kogemise tõenäosus 21% ja tõenäosus toetusi saada 61%. Samas selgus uuringu tulemusena, et üldised tagajärjed on tõsisemad nooremale vanusegrupile, sh mitte NEET-staatuses olevatele. Seda põhjusel, et koolist lahkumine enne 18. eluaastat vähendab edasiõppimise tõenäosust, mis omakorda vähendab võimalusi tööturul konkureerimiseks. Rebane Zügeri uuringu (2017, lk 39) tulemusena selgus, et noortel, kes on alla 30-aastased ning kes on õpingud katkestanud, on raskused tööturule liikumisel.

Uuringute tulemused on näidanud, et NEET-staatust põhjustavad erinevad tegurid, näiteks kaaslaste mõju, varases eas lapsevanemaks saamine, rahvus, riiklik olukord, alternatiivsete huvide eelistamine õppimisele ning riskikäitumise kujunemine. Samuti on selgunud, et mida pikaajalisemalt on inimene olnud NEET-staatuses, seda keerulisem on hilisem pöördumine tööturule. Lisaks on uuringud näidanud, et NEET-staatusel on oluline mõju noorte vaimsele ja füüsilisele tervisele. Muuhulgas selgus, et üheks probleemiks NEET-staatusest vabanemisel on piiratud ligipääs teenustele, mis toetavad inimeste karjääri- ja haridustee jätkamist.

1.4. Võimalikud meetmed NEET-staatusest vabanemiseks

Meetmed, mida rakendatakse töötuse vähendamiseks ja töötute toimetuleku toetamiseks, jagunevad kaheks. Esimesed neist on aktiivsed meetmed, mille eesmärgiks on aidata inimest töö leidmisel, seda nii töötute kui töötajate puhul. Selle toetamiseks kasutatakse nõustamisi, praktikaid, mentorlusprogramme ning täiendkoolitusi, aitamaks kliendil leida

tema kvalifikatsioonile vastav töökoht. Teine, passiivne meede, hõlmab endas materiaalselt abi ehk töötü abirahade maksmist. (Keskpai, 2015, lk 19–20)

Sekkumisstrateegiad, mida NEET-staatuses noorte olukorra parendamiseks rakendatakse, jagunevad kolme rühma:

- ennetavad meetmed, mida rakendatakse põhiliselt koolides, et vältida haridustee katkemist ning toetada sujuvat üleminekut haridusasutusest avatud tööturule;
- taasintegreerimine, mille eesmärgiks on noorte toetamine uuesti haridussüsteemi ja/või tööturule pöördumisel;
- kompensatsioonid, mida rakendatakse olukordades, kus varasemad meetmed ei ole tulemusi andnud või kui nende järgimine on mingil põhjusel raskendatud. Meetme kasutamisel levendatakse ühiskondlikust elust väljajäämist (Bardak *et al.*, 2015, lk 51).

Aktiivseid meetmeid silmas pidades on Euroopa praktikas välja töötatud üldised põhimõtted, mis on alustalaks NEET-noortega töötamisel. Üheks pidepunktiks on näiteks strateegiate väljatöötamine kohalikul tasandil, võimaldamaks integreeritud lähenemist teenuste pakkumisel. Teenuste osutamisel lähtutakse tööturu vajadustest. Kohalikul omavalitsusel on oluline roll. tehes teavitustööd ning osaledes võrgustiku- ja ennetustöö teostamisel. Võrgustikutöö kätkeb endas koostööd klienti ümbritsevate võrgustike vahel klienti aitamise ja toetamise eesmärgil. (Susi, 2013, lk 12) Võrgustikutöö olulisteks partneriteks on klienti sotsiaalne võrgustik, karjäärinõustajad, haridusasutused, koolituste pakkujad, noorsootöötajad jt (Kõiv *et al.*, 2018, lk 11–12).

Suurendamiseks inimeste huvi ja motivatsiooni haridusmaastikul aktiivne olema, on oluline klienti sotsiaalse võrgustiku kaasamine (Haridus- ja Teadusministeerium *et al.*, 2014, lk 2–3). Sotsiaalse võrgustiku hulka kuuluvad kõik isikud, kes aitavad vastastikku kaasa üksteise heaolu määra tõusule ning kelle potentsiaalne mõju klienti edu saavutamisele on suur (den Hollander & Wilken, 2015, lk 173). Võrgustiku olemus ja koosseis erineb teatud aspektide poolest iga klienti juhtumi puhul. Oluline on kaasata vaid neid isikuid, kellega kliendil on püsivalt toimivad suhted. Toetamiseks klienti resotsialiseerumist, on oluline välja selgitada, milline on klienti ümbritsev keskkond ja

kes on teda ümbritsevad agendid, st kes on huvitatud kliendi heaolust ja tema toimevõimekuse arendamisest.

Noortele on üheks toetavaks teguriks mentorlusprogrammid, mida rakendatakse mitmetes riikides. Nende sihtrühmaks on enamjaolt noored, kellel puudub vanemlik tugi või kes on õpingutega seoses ebasoodsas olukorras. Programmide üheks eesmärgiks on pakkuda juhendamist ja eeskuju nendele noortele, kellel koduste tingimuste tõttu sellest vajaka jääb. Mentorlussuhte kvaliteedil võib olla oluline mõju noore õpiedukusele, sh pühendumisele ning üldisele koolikohustuse täitmisele. Näiteks rakendati projekti STAR (ingl *Student/Teacher Achievement Ratio*), et välja selgitada, milline on klassisisese keskkonna mõju õpilastele. Õpilased jagati vastavalt kaheks: olid väikeklassid, kus oli keskeltläbi 15 ja suurklassid, kus oli umbkaudu 22 õpilast. Eksperimendi tulemusena selgus, et väikeklassi moodustamisel oli positiivne mõju nii isiksuse arengule individuaalsel tasandil kui ka hilisematele saavutustele. (Carcillo *et al.*, 2015, lk 53–57)

Island on välja töötanud mitmeid projekte, mis võimaldaksid noortel jätkata haridusteed või suunduda tööturule. Ühe sellise projektina on ühendatud õpingud ja töö. Projekt on mõeldud noortele vanuses 15–16, kes on teatud põhjusel õpingutest kõrvale jäänud ning kellel esinevad haridusteele või tööturule pöördumisel mingit liiki takistused. Projekt annab noortele võimaluse paralleelselt õppimisele koolis tasustatult töötada. Selliselt hoitakse ära noorte kõrvalejäämine ühiskonnaelust, mis omakorda toetab NEET-staatusest väljumist, ning toetatakse nende aktiivset osalust hõives. (Kõiv *et al.*, 2018, lk 34)

Selleks, et toetada NEET-noorte tagasipöördumist tööturule ja/või haridussüsteemi, on väliste meetmete rakendamisel oluline kliendikesksus ja hetkeolukord. Koordineeritavate projektide puhul on ühest küljest oluline lähtuda konkreetsest juhtumist, seades seejuures esikohale NEET-noorte vajadused ning arvestades nende seisukohti. Teisalt on tähtis, et projektid oleks koostatud läbimõeldult ning et need pakuks kliendile alternatiivseid võimalusi potentsiaalse eesmärgini jõudmiseks. Selleks, et noorte toetamine oleks tõhus, on oluline märgata noorte heterogeensust ja seeläbi formuleerida teenuste osas erinevad lahendused sihtrühmast lähtuvalt. (Rebane Züger, 2017, lk 17) Muuhulgas on oluline panna paika eesmärk, selgitada välja teenuste vajadus ning otsustada, milliseid valdkondi abistamise protsessi kaasata (Kõiv & Paabort, 2020, lk 10–11).

Oluline on jõuda NEET-noorteni, enne kui staatus kujuneb pikaajaliseks ja sellest tagasipöördumine keerulisemaks. Juhul kui noored ei ole pikka aega ühiskonnaellu ning struktureeritud tegevustesse kaasatud olnud, kujuneb võimalus noorteni jõudmisel komplitseerituks. Antud juhul on oluline roll toetustel, mis on stiimuliks sotsiaaltöötajate poole pöördumisel ja edasiste toimingute planeerimisel. Lisaks on oluline koostöö koolide ja tööturuteenuseid pakkuvate asutuste vahel. Selliselt on võimalik toimida ennetavalt ning tõsta noorte teadlikkust pakutavatest teenustest ja võimalustest. Muuhulgas on oluline roll mittetulundusühingutel, millel on tänu mitteametlikule kuvandile suurem võimalus noortele ligi pääseda ja vajalikku informatsiooni jagada. (OECD, 2016, lk 55–56)

Noorte toetamisel on oluline teada, millistele kriteeriumitele nad vastavad. Selleks et ennetustöö oleks tõhus, on sageli oluline keskenduda nendele noortele, keda valdab meelega tööturu olukorra osas. Sellised noored on tööhõivest kaugenenud, sest neil puuduvad teadmised, kuidas ja milliseid kanaleid kasutades töökohti leida, nad ei ole suutnud leida töökohta, mis oleks vastavuses nende seni omandatud oskustega, varasemad töötüübid ei ole tulemusi andnud või ennast ei tunta piisavalt pädevana tööturul konkureerimiseks. Sellisel juhul on oluline teavitustöö ja infoliikuvus, et noortel tekiks arusaam, milliseid vahendeid kasutades on võimalik uuesti avatud tööturule pöörduda. (Buheji, 2019, lk 326)

Üheks tööturule pääsemise eelduseks on täiendava hariduse, sh erinevate täiendkoolituste omandamine. Sellest tulenevalt on oluline roll elukestval õppel, mis kätkeb endas lisaks formaalharidusele ka erinevaid lisaõppe võimalusi, mille hulka kuuluvad näiteks täiendkoolitused, noorsootöö, huviharidus jm (Haridus- ja Teadusministeerium *et al.*, 2014, lk 2–3). Elukestva õppe üldine eesmärk on luua kõigile võrdsed võimalused haridussüsteemis osalemiseks, arvestades seejuures iga inimese vajadusi ja võimeid. Haridussüsteemis osalemine võib potentsiaalselt vähendada NEET-staatuse tekkeriski ning luua rohkem võimalusi tööturul aktiivselt hõivatud olemiseks. Teisest küljest ei garanteeri kõrgema hariduse omamine tööturule pääsemist. Selline olukord võib tuleneda nõudluse ja pakumise ebakorrapärasest vahekorrast, kus omandatud haridust ei ole võimalik vastavas mahus rakendada. Lisaks ei pruugi õpitav ja omandatud kvalifikatsioon

vastata sellele, mida tööturul oodatakse. (Bardak *et al.*, 2015, lk 24–26; Haridus- ja Teadusministeerium *et al.*, 2014, lk 2–3)

Elukestva õppe toimimist takistavad teatud kitsaskohad. Näiteks teeb selle toimimise keeruliseks asjaolu, et õpilaste väljalangevus erinevates haridusastmetes on suur. Lisaks on probleemiks vähene koostöö haridus- ja töövaldkonna vahel. Sellest tulenevalt erinevad tööturu ootused haridusasutustes õpetatavast ning töötajate kvalifikatsioon ei vasta ootustele. Muuhulgas on takistavaks teguriks toetavate teenuste kättesaadavus ja kvaliteet. See tähendab, et vajalik info liikumine on ebapiisav ning teenuste rakendamisel ei jõuta soovitud sihtrühmadeni. (Haridus- ja Teadusministeerium *et al.*, 2014, lk 2–3)

Lisaks on üheks potentsiaalseks õppimist takistavaks teguriks täiskasvanute seas vastumeelsus kehtiva haridusmudeli osas. See tähendab, et inimesed, kelle oskused tööturul konkureerimiseks ei ole piisaval tasemel, suhtuvad küll õppimisse positiivselt, kuid nende hoiakud takistavad täiendavate teadmiste omandamist ning seeläbi haridussüsteemis osalemist. Olukorra parendamiseks Soomes loodi 2003. aastal Noste programm, mis oli suunatud inimestele, kellel oli mingil põhjusel jäänud omandamata põhiharidus. Selle eesmärgiks oli parendada nii inimeste karjäärivõimalusi kui ka üldist tööhõive määra riigis. Programmi tulemusena suurenes inimeste osavõtt kutsehariduse omandamisel. Muuhulgas alustati laialdasema teavitustöö teostamisega kõnealusel teemal, selleks et suurendada programmi osavõtumäära. Programmi edu toetasid peamiselt selle läbipaistvus, pidev infoliikuvus ja programmi läbinute seas saavutatud usaldus. (Jõgi & Krabi, 2011, lk 128–137)

Vähendamaks NEET-noorte tekkeriski, on tähtis teostada ennetustööd erinevate programmide ja sekkumismeetodite abil. Selliselt on võimalik juba varases eas tuvastada tegurid, mis võivad staatuse kujunemist põhjustada ning tänu sellele on võimalik vajalike aspektidega tööd teha. Selleks, et toetada inimeste väljumist NEET-staatusest, on oluline pöörata tähelepanu aktiivsete meetmete ehk koolituste, nõustamiste ja toetavate teenuste rakendamisele ja kättesaadavuse parendamisele. Lisaks meetmete rakendamisele on sõltuvalt kliendi olukorrast ja tahtest protsessi oluline kaasata tema sotsiaalsesse võrgustikku kuuluvad isikud, kelle toel on teatud juhtudel edu saavutamise tõenäosus suurem.

2. UURING NOORTEGARANTII TUGISÜSTEEMI SISESE KOOSTÖÖ TOIMIMISEST

2.1. Ülevaade Noortegarantii tugisüsteemi olemusest

2021. aastal liitus Pärnu linnavalitsus riikliku tegevuskava Noortegarantii tugisüsteemiga, jõudmaks 16–26. eluaastates noorteni, kes ei õpi, tööta ega osale koolitustel. 2022. aastal kiitis valitsus heaks tegevuskava, mille kohaselt laieneb abi osutamine noorte seas 29. eluaastani (Sotsiaalkindlustusamet, 2022). Põhirõhk on noore toetamisel lähtuvalt tema individuaalsetest vajadustest. Eesmärgiks on noortele kasulike toetuste ja teenuste tutvustamine, toetamaks noore suundumist haridussüsteemi või avatud tööturule. Noortegarantii tugisüsteemi toimimisel on oluline roll valdkondade vahelisel koostööl. Koostööpartnerite hulka kuuluvad näiteks Eesti Töötukassa, haridusasutused, noortekeskused, prokuratuur jt. (Sotsiaalkindlustusamet, s. a.)

Kohalikul tasandil on tihe koostöö kohaliku omavalitsuse ja töötukassa vahel. Eesti Töötukassa tegeleb oma töös tööturuteenuste osutamisega, toetuste ja hüvitiste maksmisega ning töövõime hindamisega. Lisaks on üheks ülesandeks viia ellu tööpoliitikat. Selle eesmärgiks on kõrge tööhõive tagamine ja säilitamine ning elanikkonna tööturult kõrvalejäämise ennetamine (Eesti Töötukassa, s. a.). Eesmärkideni jõudmiseks on Eesti Töötukassa meeskonda kaasatud juhtumikorraldajad, karjääripetsialistid, konsultandid ning infospetsialistid. (Eesti Töötukassa, 2021, lk 3)

Noortegarantii tugisüsteemi eripäraks on asjaolu, et andmebaaside põhjal on võimalik tuvastada toetust vajavad noored. Selliselt on võimalik jõuda noorteni, kes ei ole erinevatel põhjustel ise julgenud või soovinud abi paluda. Peale noorte tuvastamist on kohaliku omavalitsuse juhtumikorraldaja ülesandeks nendega kontakteeruda ning selgitada välja noorte vajadused. Olukorras, kus noor suunatakse edasi toetavatele teenustele, on juhtumikorraldaja rolliks noore käekäigu jälgimine ning vajadusel tema

toetamine edasistes tegevustes. Selliselt ennetatakse potentsiaalsed tagasilangust ning ühtlasi suurendab selline toetus noore motivatsiooni ja pingutusi NEET-oludest vabanemiseks. (Käger *et al.*, 2020, lk 62–63)

Noortegarantii tugisüsteemi raames on seatud alljärgnevad aluspõhimõtted:

- noore osalus tuleneb tema vabast tahtest;
- noort käsitletakse võrdväärse koostööpartnerina;
- töös lähtutakse noorte vajadustest;
- noori võimestatakse ja suunatakse vastutust võtma;
- protsess hoitakse võimalikult selge ja sujuvana;
- teostatavad tegevused on noortele tasuta. (Haridus- ja Noorteamet & Sotsiaalkindlustusamet, 2021, lk 11)

Euroopa Komisjoni andmetel on Noortegarantii tugisüsteemi tulemusena toimunud areng noortele mõeldud tööturuteenuste osas. Lisaks oli tänu riiklikule tegevuskavale enne kriisiperioodi langenud noorte töötuse määr märkimisväärselt. Tänu Noortegarantii tugisüsteemi raames tehtavale tööle oli suur osa noortest hõivatud kas tööturul või haridussüsteemis. Noorte individuaalsusest ja vajadustest lähtuvalt on Noortegarantii tugisüsteem pakkunud noortele võimalust oma oskuseid ja teadmisi täiendada, jõudmaks võimalikult kiiresti soovitud tulemusteni. (Euroopa Komisjon, *s. a.*)

Noortegarantii tugisüsteem on abivahendiks jõudmisel nende noorteni, kes ei õpi, tööta ega võta osa koolitustest ning kes teatud põhjustel ise abi saamiseks spetsialistide poole ei ole pöördunud. Tugisüsteemi raames on kohaliku omavalitsuse juhtumikorraldaja rolliks noort suunata, tutvustada pakutavaid tööturuteenuseid ning jälgida, et noorel oleks olemas vajalik toetus, vältimaks võimalikku tagasilangust. Tugisüsteemi raames tehtava võrgustikutöö tulemusena on suur hulk noori suundunud tagasi haridussüsteemi või avatud tööturule.

2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Käesolevas töös on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uurimise teostamise meetoditena kasutatakse näiteks intervjuud, tekstianalüüsi ja vaatlust. Antud meetod võimaldab analüüsida hetkeolukorda, lähtudes respondentide isiklikest

seisukohtadest ja kogemustest. Töö empiirilise osa koostamisel otsustati kvalitatiivse uurimismeetodi kasuks, sest selline lähenemine võimaldab avada ja mõista uurimistöös käsitletavat teemat laiemalt ja põhjalikumalt kui kvantitatiivne uurimismeetod. (Cropley, 2021, lk 5)

Andmekogumismeetodina on töös kasutatud poolstruktureeritud intervjuusid. Antud meetod põhineb eeldusel, et intervjueriljal on olemas esialgsed teadmised kõnealusel teemast. Poolstruktureeritud intervjuu eeliseks on asjaolu, et respondentide küsitlemisel ei lähtuta niivõrd konkreetselt paika pandud küsimustikust, vaid protsessi arenedes on võimalik küsida täpsustavaid küsimusi. Intervjuude teostamiseks võttis töö autor valitud spetsialistidega ühendust ning leppis kokku sobivad ajad kohtumiseks. Intervjuud on teostatud individuaalselt ning hilisema transkribeerimise toetamiseks on vastamisel kasutatud helisalvestit. Selline lähenemine loob võimaluse respondentide vaatepunktide võrdlemiseks ning võimaldab analüüsida sihtgrupi märkamisi, seisukohti ja motiive (Cropley, 2021, lk 103–106). Uurimistöö raames koostatud intervjuu küsimused (vt lisad 1, 2, 3) lähtuvad töö teoreetilises osas välja toodud uuringute tulemustest ja nendes käsitletud teemadest, mille hulka kuuluvad näiteks NEET-staatuse kujunemise põhjused, välised mõjufaktorid ja võimalikud ennetusviisid (Kvieskiene *et al.*, 2021; Local Government Association, 2021; Rebane Züger, 2017; Käger *et al.*, 2020; The Scottish Government, 2015; Henderson *et al.*, 2017; Kõiv *et al.*, 2022, lk 58S–59S; Mihai & Burciu, 2015; Kasearu & Trumm, 2013b).

Uurimistöö valim on eesmärgist lähtuv, mis tähendab, et intervjueritavad on valitud vastavalt töös käsitletavatele teemadele (Õunapuu, 2014, lk 143). Intervjueritavate hulka valiti Pärnu linnavalitsuse ja Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistid, kes tegelevad oma igapäevatöös NEET-noorte toetamisega. Nii kohalikus omavalitsuses kui ka Töötukassas on oma töös NEET-noortega hõivatud kaks juhtumikorraldajat. Lisaks kaasati uuringusse Pärnu linnavalitsuse huvihariduse ja noorsootöö peaspetsialist ning Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna juhtivkonsultant. Iga respondentiga lepidi telefoni või e-kirja teel kokku talle sobiv keskkond ja aeg intervjuu teostamiseks. Ühe intervjuu kestvuseks oli määratud 30 minutit.

Andmeanalüüsimetodina on töös kasutatud sisuanalüüsi. Sisuanalüüsi kaudu on võimalik uurida nii respondentide vastuse sisu kui ka seda, mis võib peituda nende

vastuste taga (Rose *et al.*, 2015, lk 1). Intervjuude teksti analüüsiti tervikuna ning seejärel toodi vastustest välja olulisemad mõtted ja aspektid. Nende põhjal tekst kodeeriti ehk loodi süsteemne ülevaade, mille põhjal tehti teemakohased järeldused. Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistide tsitaadid on kodeeritud täheühendiga TK ja Pärnu linnavalitsuse spetsialistide tsitaadid ühendiga KOV. Ühendile järgneb vastamise järjekorra number. Intervjuude ajalist kestust koos toimumisaja ja -kohaga kajastab tabel 1.

Tabel 1. Intervjuude toimumise kava

Intervjueeritava tähis	Kuupäev	Toimumise koht	Kestus (min)
KOV1	03.03.2022	Pärnu Noorte Vabaajakeskus	31
KOV2	09.03.2022	Microsoft Teams	41
TK1	16.03.2022	Microsoft Teams	33
KOV3	17.03.2022	Pärnu linnavalitsus	40
TK2	28.03.2022	Microsoft Teams	36
TK3	28.03.2022	Microsoft Teams	32

Intervjuude kestus varieerus vastavalt respondentide vastuste sisukusele. Samuti sõltus intervjuu pikkus sellest, kuivõrd vajalikuks pidas autor respondentidele täiendavate küsimuste esitamist.

2.3. Uurimisandmete analüüs

Uuringu alguses palus autor respondentidel kirjeldada oma rolli NEET-noorte toetamisel. Nii Pärnu linnavalitsuse kui ka Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistid hindasid oma rolli kõrgelt. Peamiselt nägid spetsialistid (KOV2, TK1, TK2, TK3) oma peamiste ülesannetena noorte suunamist erinevatele teenustele ning koostöös edasiste plaanide paika panemist. Muuhulgas tõi üks respondent (KOV1) välja, et oluline on noort järjepidevalt toetada, sh käia vastavalt vajadusele noore kodus või kui noor soovib, saata teda erinevatel teenustel. Ka tõi kaks respondenti (KOV 2, KOV3) välja, et töös NEET-noortega on oluline noortekeskuste ja nende tegevuse toetamine, sh mobiilne noorsootöö. Noortekeskuste abil on võimalik tuvastada abivajavaid noori ning suunata neid soovi korral spetsialistide juurde. Lisaks teenustele suunamisele nähti oma rolli ka ennetustöö ning võrgustikutöö arendamise osas.

Ehk siis ma näen, et mu roll ongi tegelikult see, et toetada NEET-oludes noori aga ka NEET-riskis noori ehk siis neid, kes veel võib-olla õpivad ja on koolis./.../Et ühesõnaga üks roll on see, et toetada neid noori, ja teine roll on pigem selline võrgustikutöö arendamine, koostöö algatamine ja jätkamine. (KOV2)

Uuringu tulemusena selgus, et töös NEET-noortega sõltub nende sotsiaalse võrgustiku kaasamine konkreetsest juhtumist. Respondentide hinnangul (KOV1, KOV2) on mõnel juhul noorte jaoks oluline lähedaste tugi ning nende nägemus noore vajadustest ja edasistest sammudest. Samas on antud spetsialistide hinnangul ka neid noori, kes mingi põhjusel ei soovi oma lähedasi haridussüsteemi või avatud tööturule pöördumisel kaasata ning eelistavad iseseisvalt tegutseda. Spetsialistide hinnangul (KOV1, KOV2) võivad sellist seisukohta põhjustada halvad või pealiskaudsed suhted pereliikmetega, usalduse puudumine või varasem negatiivne kogemus. Sellest tulenevalt soovivad noored spetsialisti (KOV1) hinnangul eraldatud ja vaikset kohta, kus oma muredest rääkida nii, et keegi lähedastest sellest ei kuule.

Spetsialistide hinnangul (KOV1, KOV2) lähtutakse iga juhtumi puhul noore heaolust ning sellest tulenevalt tehakse otsus, kas lapsevanem kaasatakse protsessi või mitte. Juhtumite puhul, kus lapsevanemad vastu töötavad, konsulteeritakse teiste spetsialistidega ning pakutakse võimalusel vajalikku tuge. Intervjuude tulemusena selgus, et kui lapsevanemad ei ole koostööaldis, siis tihtipeale on selle põhjuseks nende endi läbipõlemine, süütunne ja lootusetuse seisund. Ka selgus ühe respondentiga (KOV2) läbiviidud intervjuust, et NEET-noortega töötavatel spetsialistidel ei ole ressursi, et tegeleda lisaks vanemate toetamisega, kuigi see võiks noore toetamisel kaudselt vajalik olla.

Küsimuse, milliseks hinnatakse noorte teadmiseid toetavatest teenustest, vastused varieerusid sõltuvalt asutusest ning respondentide kogemusest. Kolm respondenti (KOV2, TK1, TK3) hindasid noorte teadmisi suhteliselt rahuldavaks. Nende spetsialistide hinnangul on noorte teadmised erinevatest infoallikatest ning oskused neid kasutada head ja oskus sõltuvalt probleemist abi või tuge leida rahuldavad. Lisaks tõi üks spetsialist (KOV3) välja, et koolides ja noortekeskustes tehakse ka mingil määral teavitustööd, tänu millele on noortel võimalik omandada baasteadmised potentsiaalsete toetuste ja teenuste kohta. Küll aga juhtub spetsialistide (TK2, TK3) hinnangul tihtipeale seda, et õppetöö

ajal ei pruugi noored olla motiveeritud või ei pea antud hetkel infot vajalikuks. „Ka karjäärinõustajad nii-öelda käivad nõustamas, et sealt nad saavad nagu mingi baasi peaksid saama. Aga see ongi see, et kui vastuvõtlikud nad sellel hetkel on“ (TK3). Üks respondent (KOV3) tõi välja, et kuigi toetused ja täiendõppe võimalused on Pärnus tagatud, siis sellekohane info mingil põhjusel noorteni ei jõua. Kaks respondenti (KOV1, TK2) respondenti olid arvamusel, et noorte teadmised toetavatest teenustest on suhteliselt nullilähedased.

Selles mõttes, et kui me võtame noored, kes koolis käivad, nad ei tea isegi seda tuge, mida koolis pakutakse, mis võimalused seal on. Ja ei juleta abi küsida ka. Samas kui sa räägid neile, noh, näiteks Täiskasvanute gümnaasium/.../neil on ka seal eripedagoog olemas, siis küsitakse, et kas see on ikka täisealistele ka. (KOV1)

Küsimusele, millised rakendatavad meetmed on seni andnud positiivseid tulemusi ehk aidanud noorel pöörduda haridussüsteemi või avatud tööturule, tõi spetsialistid (KOV2, TK1, TK2, TK3) valdavalt vastusena välja Eesti Töötukassa pakutavad teenused, sh karjäärinõustamine, tööpraktika ning koolitused. Tööpraktika suureks plussiks on spetsialistide (TK1, TK2) hinnangul asjaolu, et see annab noorele, kellel puudub varasem töökogemus või erialane ettevalmistus, võimaluse tutvuda uue valdkonnaga ning selle abil analüüsida, millist tööd noor ise näeb end tegemas. Muuhulgas tõi spetsialistid (TK1, TK2) välja, et oluline toetusmeede on olnud koostöö Pärnumaa Kutsehariduskeskusega. Selle raames on lepitud kokku kohtumisi Pärnumaa Kutsehariduskeskuse koordinaatoriga, et aidata noorel leida õppekavast sobiv eriala omandamiseks.

Teiste oluliste teguritena, mis on andnud positiivseid tulemusi, tõi spetsialistid (KOV1, KOV2) välja endi järjepidevuse, noorte tegevustel silma peal hoidmise ja motiveeriva intervjuerimise rakendamise. Üks respondent (KOV1) tõi välja, et tagasilangused tekivad pea igal noorel, mistõttu on protsessi vältel oluline olla noorega kontaktis ning vajadusel aidata ta tagasi järjepeale. Muuhulgas on spetsialistide (KOV2, TK1) hinnangul abiks tegevuskava koostamine ja järgimine, mis annab ka kliendile selgema ülevaate, millised tegevused on kavandatud, millised on osapoolte ülesanded ja vastutus ning millise eesmärgi nimel töötatakse. Seejuures on spetsialistide (KOV1, KOV2, TK3) hinnangul töö tõhususele suuresti kaasa aidanud võrgustikutöö. Respondentide (KOV1,

KOV2) hinnangul on noorte probleemid sageli kompleksed, mistõttu on oluline kaasata näiteks sotsiaalosakonna spetsialiste, kui on vaja tuge eluaseme leidmisel või muid toetusi ja teenuseid. Lisaks töid kaks respondenti (KOV2, KOV3) välja mobiilse noorsootöö olulisuse, mille kaudu on võimalik jõuda toetust vajavate noorteni ning aidata seejuures kaasa infoliikuvuse parendamisele. Muuhulgas töid spetsialistid (KOV1, KOV2, KOV3, TK1, TK2, TK3) välja, et positiivseid tulemusi on andnud koostöö arendamine Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna ja Pärnu linnavalitsuse vahel. Koostöösuhete arendamise nimel viidi läbi projekt, mille raames esitati kandidaat, kellega alustati tööd NEET-staatusest vabanemise eesmärgil.

Järgnev intervjuuküsimus keskendus asjaolule, millised on spetsialistide hinnangul olnud peamised tegurid, mis on noortel takistanud NEET-staatusest vabanemist. Vastuseks antud küsimusele töid respondendid (KOV1, KOV2, TK1, TK2, TK3) olulise aspektina välja noore enda motivatsiooni kadumise. Ehk kui noorel puudub huvi, fookus kaob ning ei ole sihti, mille poole püüelda, siis ei piisa ainult ühepoolsest pingutusest, et noort aidata. Motivatsiooni kadumine on sage juhtudel, kus noor on olnud NEET-staatuses juba pikemat aega (KOV2). Spetsialisti (KOV1) hinnangul muudab noorte toetamise keerulisemaks piiratud aeg ning kui juhtub, et sellest tulenevalt jääb spetsialisti ja noore vahelisse suhtlusesse pikem paus, siis on tagasilanguse tekke tõenäosus suurem.

Ka toodi kogemustele tuginedes välja, et takistavateks teguriteks noorte toetamisel on olnud nii lapse eest hoolitsemise kohustus, sõltuvushäired, kui ka terviseprobleemid (KOV1, KOV2, KOV3, TK1, TK2). Lisaks avaldati arvamust (KOV1, KOV2), et mõnel juhul võib jääda vajaka sobivatest teenustest, mis aitaksid noorel edasi liikuda.

Võib-olla üks asi ongi see, need teenused näiteks ei ole kättesaadavad, ehk siis need nii-öelda kõrvalteenused, mida mina ei saagi pakkuda, aga mida tegelikult ma saan noorega vestluses aru, et tal oleks tegelikult näiteks vaja./.../Ehk siis kui tal on ikkagi sõltuvus põhiprobleem ja ta ei saa tegelikult vajalikku ravi, siis on väga raske neid edasisi samme temaga astuda, et ta jõuaks tööle või kooli. (KOV2)

Küsimusele, millised on peamised riskitegurid, mis on takistanud NEET-staatusest vabanemist või avatud tööturule pöördumist, toodi vastuseks välja terviseprobleemid, sh sõltuvushäired ning lapsevanema kohustuste täitmine (KOV1, KOV2, TK1, TK2). Lisaks

nähti probleemkohtadena varasema töökogemuse ning erialaste oskuste puudumist (TK3). Seejuures toodi välja, et paljud noorte jaoks atraktiivsed töökohad nõuavad teatavat erialast ettevalmistust, mis omakorda nõuab noortelt suuremat pingutust ja motiveeritust.

Muuhulgas tõid spetsialistid (KOV1, KOV2) riskitegurina välja vajalike teenuste puudumise, millest tulenevalt ei pruugi noor saada vajalikku abi, et NEET-oludest välja tulla. Kui põhiprobleemi lahendamisel ei ole võimalik noorele võimaldada vajalikku abi ja toetust, siis on keeruline tegeleda ka teiste probleemidega, mis varju jäävad. „Sõltuvusprobleemidega noortega on kõige raskem selles mõttes, et meil ei ole neile pakkuda teenuseid üldse Eestis. Meil ei ole isegi alaealistele, meil ei ole isegi suitsetamisest loobumiseks midagi pakkuda“ (KOV1). Lisaks eeltoodule nähti probleemkohana keskkonna ja kogukonna poolset potentsiaalset hukkamõistu.

Keskkonna all ma mõtlen kodu ja sõbrad, kui nad ei ole ise ka paremuse poole muutunud või ei toeta selle noore positiivseid muutusi. Ja kogukond selles suhtes, et kui nad teavad sellest noorest mingit varasemat versiooni, et ta on see sul, pätt, kaabakas või et ta käis nüüd seal erikoolis/.../need stigmad. Et kui need on kogukonna poolt pandud, siis noorel on väga raske neid murda ja sealt võib ka tekkida selline tagasilangus või seisak. (KOV2)

Uuringu tulemusena selgus, et spetsialistide (KOV1, KOV2, TK1, TK2, TK3) hinnangul on hetkel NEET-noorte seas kõige suurem vajadus teenuste järele, mis toetavad tööturule pöördumist. Aktiivsete meetmete, nagu karjäärinõustamine, tööpraktika, koolitused ning töövõime hindamine, rakendamine on antud spetsialistide hinnangul andnud enim positiivseid tulemusi noorte toetamisel. Teise olulise aspektina tõid respondendid (KOV1, KOV2, KOV3) välja psühholoogilise toe, sh sotsiaalsete oskuste arendamise ning muud vaimse tervise teenused. Samas nähti vaimset tervist puudutavate teenuste osas olulist probleemkohta. „Tegelikult mul on noori, kes väga tahaksid saada teatud sorti teraapiaid, aga millegipärast neid jällegi ei ole või siis nende kättesaadavus on üsna selline keeruline või ta on tasuline, aga neil ei ole võimalust tasuda selle eest“ (KOV2).

Intervjuude tulemusena selgus, et teenuste kättesaadavust hinnatakse üldjoontes heaks. Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistide (TK1, TK2, TK3) hinnangul on neil

olemas kõik vajalikud teenused, et aidata noortel jõuda avatud tööturule. Lisaks arendatakse ja disainitakse teenuseid spetsialisti (TK1) hinnangul pidevalt. Küll aga toodi välja, et kuigi Eesti Töötukassa kaudu on võimalik osaleda ka keelekoolitustel, võib ligipääs teenustele võib keelebarjäärist tulenevalt piiratud (TK3). Täpsemalt tähendab see seda, et näiteks venekeelseid koolitusi tehakse Pärnus harva, mistõttu on sellisel juhul vajalik liikuda koolituse või teenuse saamiseks mõnda teise Eesti linna.

Kuigi kriisiolukorras kohaneti teenuste osutamisel suhteliselt kiiresti, oli noorte ligipääs teenustele teatud määral piiratud. Ennekõike mõjutas spetsialistide (TK2, TK3) hinnangul ligipääsu teenustele asjaolu, kas noor oli vaksineeritud või mitte. Kui noor ei pääsenud teenusele, oli oluline toetada teda muul viisil. Näiteks suheldi nii teiste spetsialistide kui ka noortega telefoni või Microsoft Teamsi vahendusel (TK2). Lisaks jätkus noorte nõustamine ja jõustamine perioodil, kus nad teenusele ei pääsenud. Seda ennekõike selleks, et takistada potentsiaalset tagasilangust.

Intervjuude tulemusena selgus, et noorte haridustee katkestamise põhjused on püsinud sarnased pikka aega. Põhilisteks mõjuteguriteks peeti kodust keskkonda, õpilase ja pedagoogi vahelise suhte mittetoimimist ning vaimse tervise probleeme (KOV3). Üheks oluliseks mõjufaktoriks hinnati ka kriisiolukorda. Sellest tingituna läksid haridusasutused üle distantsõppele ning see mõjutas oluliselt noorte motivatsiooni ja suutlikkust haridusteed jätkata. Spetsialisti (KOV3) hinnangul kapseldusid noored COVIDist tulenevalt koduseinte vahele ning võimaluse tekkides ei soovinud nad enam kooli tagasi pöörduda. Seejuures tõi spetsialist välja, et kriisiolukord on negatiivselt mõjunud nii noorte motivatsioonile kui ka sotsiaalsetele oskustele.

Järgnev uuringu küsimus keskendus asjaolule, milliste meetmete rakendamisel oleks võimalik leevendada noorte väljalangemist haridussüsteemist. Ühe spetsialisti (KOV3) hinnangul on mitu aspekti, mis selle puhul tähelepanu vajavad. Ühe asjaoluna toodi välja koolide spetsialistide hoiakud erivajadustega laste osas. See tähendab, et erivajadustega lastele ei tohiks külge panna silte või suhtuda neisse eelarvamustega. Sellest lähtuvalt nägi spetsialist ühe meetmena tugispetsialistidele ja pedagoogidele koolituste võimaldamist või ka täiendava kutsestandardi loomist, et koolis oleks rohkem neid spetsialiste, kellel on pädevus nii-öelda raskemate noortega töötamiseks. Sellise meetme

rakendamisel oleks spetsialisti sõnul potentsiaalne positiivne mõju ka mitteformaalsele haridusele.

Võtame näiteks täiesti tavalise kooli konteksti. Seal on kehalise kasvatuse õpetaja, kes peale kooli viib läbi jalgpallitreenni, oletame. Siis tegelikult selle lapse/noore jaoks on see sama õpetaja, see sama üks isik ja kui ta temaga ei klapi, siis ta jääb sellest mitteformaalsest õppes peale kooli ka ilma, sest et talle lihtsalt ei sobi see inimene/.../et jah ette valmistada ka juba professioni saanud õpetajaid, kuidas käituda nende keerulisemate noortega. (KOV3)

Intervjuude tulemusena selgus, et nii Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna kui ka Pärnu linnavalitsuse spetsialistid hindasid omavahelist koostööd heaks. Ka töid spetsialistid (KOV1, KOV2, TK3) välja, et aja jooksul on koostöö osapoolte vahel tihenunud ning spetsialistid on algusest rohkem teadlikud, milliseid teenuseid ja toetusmeetmeid kumbi osapool noortele võimaldab. See omakorda teeb noore teenusele suunamise lihtsamaks. Peamiseks murekohaks töid spetsialistid (KOV1, KOV2, KOV3, TK1) välja ressursside vähesuse. „Võib-olla kitsaskohaks on ressursipuudus nii meie kui ka kohaliku omavalitsuse poolt./.../KOVis võiks olla neid inimesi rohkem, kes tegelevad ja töötavad noortega, siis jõuaks ka rohkemate noorteni. Et meil Pärnus on ju praegu ainult kaks.“ (TK1). Ka teise respondendi (KOV1) sõnul võiks olla lisaressurs töötajate näol, kellel oleks võimalik käia noortega kaasas ja neid järjepidevalt toetada, et takistada tagasilangust ja aidata noori asjaajamistel. Lisaks inimressursi puudusele toodi välja, et koostöö tegemisel jääb vajaka ka ajalisest ressursist.

Kõige keerulisem ongi meil see ühise aja leidmine ilmselt. Et kui me tahamegi koostööd alustada seal, et siis me saaksime mõlemad ühe laua ääres olla kõik ühel ajal. Sest mõned asjad vajavad hästi kiiret lahendamist/.../noh et näiteks kooli sisseastumised ja sellised tähtajalised tegevused, et nendega on võib-olla keerulisem. (KOV1)

Kuigi ajaline ressurss on piiratud, tõi üks spetsialist (KOV2) välja, et võrgustikutöö tõhususe suurendamiseks nii juhtumipõhiselt kui ka laiemalt oleks vajalikud regulaarsed koostöökohtumised. See eeldaks ka, et oleks olemas inimressurss kohtumiste koordineerimiseks. Ka tõi üks respondent (KOV1) välja, et töö sujuvamaks muutmise

eesmärgil oleks oluline, et Eesti Töötukassal ja kohalikul omavalitsusel oleks ühine dokumendivorm, mille abil oleks võimalik suunata noort teenusele. Selliselt oleks infovahetus osapoolte vahel tõhusam: Muuhulgas muudaks vormi kasutuselevõtt töö spetsialistide jaoks noore teenusele suunamisel lihtsamaks. Lisaks toodi välja spetsiifilisemad muudatused, mis võiksid kaasa aidata eesmärgi täitmisele NEET-noorte toetamisel.

Töötukassal võiks olla nagu eraldi nii-öelda nupuke, kus on nii ajutised kui ka pikemad tööotsad noortele, mis on eraldi kuidagi suunatud nagu sellele inimesele, kellel ei ole elukutset. Teine asi on see/.../et oleks nii-öelda eraldi/.../karjäärinõustajad. Et oleks eraldi need, kes oleks spetsialiseerunud noortele, neile, kes on nii-öelda pea laiali otsas ja otsivad seda õiget tööotsa/.../Et meil peab olema neid ettevalmistatud inimesi, neid spetsialiste, kes oskavadki suhelda konkreetselt selle sihtgrupiga (KOV3).

Laiemas plaanis toodi välja, et ajapikku võiks Noortegarantii tugisüsteemi lisada ka muid teenuseid, et projekti raames pakutav toetus oleks võimalikult tõhus ja mitmekülgne (KOV2). Lisaks on spetsialistide (KOV1, KOV2, KOV3, TK2, TK3) hinnangul tulemuslikkuse nimel töös NEET-noortega oluline Noortegarantii tugisüsteemi jätkusuutlikkus ning võrgustikutöö tõhustamine. Selliselt oleks võimalik arendada välja pikaajaline ja toimiv koostöösuhe kohalikul tasandil. Järjest enam kohalikke omavalitsusi on projektiga liitumas ning spetsialistide hinnangul võiks Noortegarantii tugisüsteem laieneda üle terve Eesti. Spetsialistide (KOV2, KOV3) hinnangul on murekohaks asjaolu, et tegemist on projektiga, mis tähendab, et kui ühel hetkel rahastus tagant ära kaob, siis ei ole võimalik selliselt koostööd jätkata. Sellest tulenevalt võiks ühe respondendi (KOV2) hinnangul olla Noortegarantii tugisüsteem riiklik teenus, et tagada NEET-noorte jätkusuutlik toetamine.

Ühe spetsialisti (KOV3) hinnangul oleks üheks arengusuunaks NEET-noorte toetamisel uue alakutse loomine pedagoogi haridust omandavatele või juba haridusasutustes töötavatele isikutele. See tähendab, et lisaks põhikutse omandamisele oleks võimalik spetsialiseeruda konkreetsemale sihtgrupile, näiteks erivajadusega või käitumishäiretega lastele ja noortele. Selliselt oleks hariduse omandanud pedagoogid sihtrühmale orienteeritud, mis omakorda toetaks noorte osalust ja püsijäämist haridussüsteemis.

Lisaks toetaks selline lahendus tõhusamat järelevalve toetamist just selle osas, kuidas tehakse haridusasutustes tööd näiteks haridusliku erivajadusega või puudega lastega ning NEET-noortega. Muuhulgas pidas respondent oluliseks pedagoogide toetamist, rakendades kovisioone ja supervisioone, et leevendada koormust nende vaimsele tervisele.

Intervjuude tulemusena selgus, et spetsialistid hindavad oma rolli olemust NEET-noorte toetamisel tähtsaks. Peamiste ülesannetena nähti noorte toetamist, sh vajalikele teenustele suunamist. Lisaks peeti oluliseks võrgustikutöö järjepidevat rakendamist ja arendamist. Nii Pärnu linnavalitsuse kui ka Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistid hindasid omavahelist koostööd heaks. Küll aga toodi välja, et põhilisteks probleemideks NEET-noorte toetamisel on ühise aja ja inimressursi puudus.

2.4. Arutelu ja järeldused

Käesolevas peatükis toob autor välja olulisemad uurimistulemused ning kõrvutab neid teooria peatükis esitatuga. Sellest tulenevalt teeb autor teemakohased järeldused ning teeb seotud osapooltele ettepanekud, mille rakendamisel oleks võimalik tõhustada koostööd NEET-noorte toetamisel.

Kõiv jt (2022, lk 60S) tõid välja, et probleemkohtadeks noorte toetamisel on teenuseosutajate suur töökoormus ning nende mitteteadlikkus oma rollist noorte toetamisel. Intervjuude tulemusena selgus, et kui Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistid hindavad oma ressursse piisavaks, siis nii sealsed kui ka linnavalitsuse spetsialistid tõid välja, et linnavalitsuses on ressursid piiratud. Spetsialistide hinnangul võiks Pärnu linnavalitsuses olla rohkem töötajaid, kelle tööülesannete hulka kuuluks järjepidev töö noortega, et ennetada tagasilangust. Lisaks selgus intervjuude tulemusena, et spetsialistid on teadlikud oma rollist ning sellest, millised on nende tööülesanded noorte toetamisel. Valdavalt hinnati, et nende roll on tähtis ning erilist rõhku pandi asjaolule, et oluline on olla järjepidev ja noorte jaoks alati olemas.

Sarnaselt teoorias käsitletud allikatele (Rebane Züger, 2017, lk 39; Department of Education 2011, lk 34–35; Kasearu & Trumm, 2013b, lk 2–10) hinnati käesolevas uuringus põhilisteks NEET-staatuse kujunemise põhjusteks nii vaimse kui ka füüsilise

tervise probleeme. Lisaks peeti olulisteks teguriteks laste eest hoolitsemist ning haridusasutuse mitesobivust. Samuti peeti oluliseks koduse keskkonna olemust ehk ühest küljest seda, milline on vanemate eeskuju ja tugi ning teisest küljest asjaolu, millised on noore majanduslikud võimalused. Sarnased mõjufaktorid toodi ka vastuseks sellele, millised riskitegurid võivad takistada noortel NEET-staatusest vabanemist.

Sarnaselt Stea jt (2019, lk 90–92) läbi viidud uuringu tulemustele selgus käesolevas uuringus, et NEET-staatusel on negatiivne mõju noorte vaimsele tervisele. Pärnu linnavalitsuse ja Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistide hinnangul võib NEET-noori iseloomustada madal motiveeritus, ärevushäired, depressioon, sotsiaalsed probleemid jpm. Lisaks toodi välja, et noorte madal motiveeritus on üheks põhiliseks takistuseks noorte toetamisel. Ka avaldati seisukoht, mille kohaselt on suur roll sellel, kuidas erinevad generatsioonid mõistavad vaimse tervise probleemide olemust. Eri seisukohtadest tulenevalt esineb sellel teemal ühiskonnas stigmasid ja mentaliteete, mis ei pruugi toetada noorte motiveeritust vaimse tervise parendamise osas samme ette võtta.

Rebane Zügeri (2017, lk 39) teostatud uuringu tulemusena selgus, et noortel, kes on haridustee katkestanud, on raskused tööturule jõudmisel. Seda kinnitab ka käesolev uuring. Intervjuude tulemusena selgus, et peamisteks riskifaktoriteks, mis takistavad noortel avatud tööturule jõudmist, on erialaste oskuste puudumine ning madal haridustase. Siinkohal toonitati ka tööpraktika teenuse olulisust, tänu millele on võimalik omandada (esimene) töökogemus ning saada paremat aimdust sellest, milline valdkond võiks noorele huvi pakkuda. Samas toodi ka siinkohal välja, et keerulised on juhtumid, kus noorel puudub motivatsioon teha lihttööd, kuid erialaste oskuste puudumisel on võimalused piiratud.

Käger jt (2020, lk 98–100) tõid välja, et NEET-noorte toetamiseks vajalikud teenused ei ole kõikjal kättesaadavad. Käesoleva uuringu tulemusena selgus, et spetsialistide hinnangul on olemas vajalikud teenused, et toetada noori avatud tööturule pöördumisel. Küll aga toodi välja, et puudu on alaealistele suunatud võõrutusravi teenusest. Kui ei ole teenust, mille abil oleks võimalik leevendada põhiprobleemina sõltuvusprobleemi, siis on noore tervislikust seisundist tulenevalt keeruline motiveerida teda töötamaks selle nimel, et jõuda avatud tööturule või tagasi haridussüsteemi ning seal ka püsida. Lisaks toodi välja, et mõnel juhul võib olla piiratud ligipääs teraapiatele, seda näiteks finantsilisest

aspektist vaadatuna. Muuhulgas peeti ühe arengusuunana oluliseks asjaolu, et Noortegarantii tugisüsteemiga liidetaks tulevikus ka vastavalt vajadusele teisi teenuseid.

Henderson jt (2017, lk 139–140) andmetel oli NEET-noorte hulgas suurim vajadus eluaseme järele. Käesoleva uurimuse tulemusena selgus, et spetsialistide hinnangul on NEET-noorte jaoks valdavalt esmatähtis jõuda avatud tööturule, et saavutada soovitud iseseisvus. See tähendab, et teenusvajadust arvesse võttes on põhirõhk Eesti Töötukassa teenustel, nagu näiteks karjäärinõustamisel, koolitustel ning tööpraktikal. Ka toodi välja, et NEET-noorte jaoks on vajalikud vaimse tervise teenused. Intervjuude tulemusena selgus, et teatud juhtudel võib noorel olla vajadus näiteks teraapia või võõrutusravi järele, kuid sellised teenused ei ole alaealistele kättesaadavad.

OECD (2016, lk 31–32) andmetel on sisserändajatel suurem oht langeda NEET-staatusesse ning sellest vabaneda kui seda on kohalikel elanikel. Käesoleva uuringu tulemusena selgus, et Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna hinnangul on vähem vene- ja inglisekeelseid koolitusi, mistõttu võib neid keeli kõnelevatest rahvustest isikutel staatusest vabanemine kujuneda keerulisemaks või pikaajelisemaks kui seda on kohalike elanike puhul. Samas toodi välja, et võimalus on saada ka keelekoolitusi ning spetsialistide hinnangul ei ole määravaid takistusi teisest rahvusest isikutel Eesti tööturule pääsemiseks.

Nii Pärnu linnavalitsuse kui ka Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistide hinnangul on omavaheline koostöö ning võrgustikutöö teiste osapooltega sujunud positiivselt. Mõlemapoolselt nähti koostöö jätkusuutlikkuse olulisust ning leiti, et pidev infovahetus ja võrgustikutöö on olulisel kohal noorte toetamisel. Spetsialistide hinnangul on ühisprojekti kaudu parenenud ka koostöö kvaliteet. Lisaks tõid Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistid välja, et tänu ühisprojektile on linnavalitsuse spetsialistid Eesti Töötukassa pakutavatest teenustest teadlikumad ning oskavad seejuures noori vajalikele teenustele suunata.

Uuringu tulemustest lähtuvalt saadi vastused uurimisküsimustele. Spetsialistide hinnangul on peamised väljakutsed NEET-noorte toetamisel koostöökohtumisteks aja leidmine; noorte järjepidev motiveerimine; noorte toetamine, kui vajalikud teenused ei ole kättesaadavad ning noorte toetamine juhul, kui tema sotsiaalne võrgustik töötab vastu.

Potentsiaalsete arengusuundadena koostöö tulemuslikkuse tõstmiseks toodi välja alljärgnevad ideed:

- tihedamad koostöökohtumised kas virtuaalselt või füüsiliselt;
- täiendavate teenuste võimaldamine Noortegarantii tugisüsteemi raames;
- ajutiste tööotsade loomine NEET-noortele Eesti Töötukassa portaalis;
- ühiste dokumendivormide loomine sujuvama infovahetuse jaoks.

Uurimistulemustest lähtuvalt teeb töö autor Pärnu linnavalitsuse spetsialistidele järgnevad ettepanekud koostöö parendamiseks:

- leppida kokku regulaarsed koostöökohtumised Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistidega integreeritud lähenemiseks juhtumitele;
- mõelda läbi alternatiivsed viisid teavitustöö tegemiseks Noortekeskustes.

Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonnale teeb autor järgnevad ettepanekud:

- viia läbi regulaarsed kohtumised Pärnu linnavalitsuse spetsialistidega, kaasates vajadusel ka teisi võrgustikuliikmeid;
- arendada Eesti Töötukassa portaali selliselt, et NEET-noortel oleks ligipääs ajutistele tööotsadele;
- mõelda läbi alternatiivsed viisid teavitus- ja ennetustöö tegemiseks haridusasutustes.

Intervjuude tulemusena selgus, et respondentide hinnangul on põhilised kitsaskohad Noortegarantii tugisüsteemi raames tehtava koostöö osas nii spetsialistide kui ka ajalise ressursi vähesus. Lisaks toodi ühe murekohana välja vajalike teenuste piiratud kättesaadavus, mistõttu on oluline võrgustikutöö arendamine teiste valdkonna spetsialistidega. Muuhulgas on oluline roll ennetavate meetmete rakendamisel, et jõuda varakult NEET-riskis noorteni.

KOKKUVÕTE

Käesoleva uurimistöö raames uuriti, milline on Pärnu linnavalitsuse ja Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna vaheline koostöö NEET-noorte toetamisel. Koostööd tehakse Noortegarantii tugisüsteemi raames, kus noored satuvad sotsiaaltöötajate vaatevälja. Edasisteks sammudeks on tegevusplaanide koostamine ning noorte suunamine vajalikele teenustele, et neil avaneks võimalus pöörduda haridussüsteemi või avatud tööturule. NEET-noorte toetamine ja selle raames tehtav võrgustikutöö on oluline nii indiviidi kui ka ühiskonna tasandil ning sellest tulenevalt on vajalik analüüsida, kas ja milliseid samme on võimalik ette võtta, et suurendada noortega tehtava töö tõhusust.

Uurimistöö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilises osas analüüsiti NEET-staatuse olemust ja selle tekkepõhjuseid. Peamisteks staatuse kujunemise mõjufaktoriteks olid madal hardustase, kodune keskkond, vanemus, vaesus ning terviseprobleemid. NEET-staatuse mõju on nii indiviidi kui ka ühiskonna tasandil negatiivne. Staatuse võib põhjustada ärevushäireid, sh depressiooni ning võõrandumist ühiskonnast. Lisaks mõjutab materiaalse kindlustatuse puudumine inimese üldist heaolu. Riigi tasandil suurendab NEET-staatuse vaesumisriski ning suurendab toetuste maksmise määra. Meetmete hulka, mis võiks aidata kaasa NEET-staatusest vabanemisele, kuuluvad tööturuteenused, sh koolitused, nõustamised ja praktikad, aga ka mentorlusprogrammid. Lisaks selgus teoorias käsitletud uuringute tulemusena, et probleemkohad NEET-noorte toetamisel on vajalike teenuste puudumine ning vähene valdkondade ülene koostöö.

Töö teises peatükis anti ülevaade Noortegarantii tugisüsteemi olemuse ning empiirika kohta. Uuringu läbiviimisel kasutati kvalitatiivset meetodit, mille raames teostati kuus poolstruktureeritud intervjuud Pärnu linnavalitsuse ja Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistidega, kes puutuvad oma töös kokku NEET-noorte toetamisega. Intervjuude teostamisel saadud infot analüüsiti sisuanalüüsi meetodi abil ehk

respondentide vastuseid analüüsi tervikuna ning toodi sõnaliselt välja olulisemad mõtted.

Tänu teostatud uurimusele ja respondentide vastuste analüüsimisele selgus, et põhilised murekohad, millega silmitsi seistakse, on ressursipuudus nii inimeste kui ka aja näol. Seejuures toodi ühe arengusuunana välja, et töö tõhususele aitaks kaasa tihedamate koostöökohtumiste korraldamine. Lisaks peeti oluliseks ajutiste tööotsade kajastamist Eesti Töötukassa portaalis, võimaldades seejuures NEET-noortele lihtsa ja kiire ligipääsu töökogemuse saamiseks.

Uuringu läbiviimise tulemusena said uurimisküsimused vastuse. Uurimuse tulemusena selgus, et osapooled hindavad omavahelist koostööd heaks. Kõige olulisemaks peetakse tulemuste saavutamisel iseenda järjepidevust ning noorte motiveerimist. Spetsialistide hinnangul on ligipääs teenustele hea ning Eesti Töötukassa pakutavate teenuste abil on noortel võimalik jõuda (tagasi) avatud tööturule. Spetsialistide hinnangul on peamised väljakutsed NEET-noorte toetamisel ühise aja leidmine, noorte motiveerituna hoidmine ning noorte toetamine, kui vajalikud teenused ei ole kättesaadavad või kui kliendi võrgustik töötab vastu. Muuhulgas selgus, et oluline rõhk on ennetustööl, mis praegusel kujul ei näi nii tõhusalt toimivat kui võiks. Respondentide vastustest selgus, et riskitegurid, mis NEET-staatust põhjustavad ja sellest vabanemist takistavad, on valdavalt püsivad ajas muutumatuna.

Uurimistulemuste põhjal teeb autor seotud osapooltele ettepanekud, mis võimaldaksid koostööd veelgi parendada. Autori hinnangul on oluline leppida kokku regulaarsed koostöökohtumised, et muuta võrgustikutööd tõhusamaks. Lisaks võiks anda positiivseid tulemusi Eesti Töötukassa portaali arendamine selliselt, et NEET-noored pääseksid ligi ajutistele tööotsadele. Ka on oluline roll ennetustööl, mistõttu teeb autor ettepaneku teavitustöö meetmete arendamiseks.

Uurimistöö uurimisküsimused said vastuse ning eesmärk sai täidetud. Selleks, et teemat põhjalikumalt edasi uurida, oleks kasulik kaasata ka teised võrgustikupartnerid. Lisaks oleks paslik kaasata uuringusse ka Sotsiaalkindlustusamet, mis koordineerib Noortegarantii tugisüsteemi tegevust. Selliselt on võimalik analüüsida võrgustikutööd

laiemalt ja välja selgitada laiaulatuslikumad meetmed, mida on võimalik koostöö parendamise nimel rakendada.

VIIDATUD ALLIKAD

- Allen, M. (2014). Local action on health inequalities: Reducing the number of young people not in employment, education or training (NEET). *Health Equity Evidence Review*, 3. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/356062/Review3_NEETs_health_inequalities.pdf
- Bălan, M. (2014). Youth labor market vulnerabilities: characteristics, dimensions and costs. *Procedia Economics and Finance* 8, 66–72. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00064-1](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00064-1)
- Bardak, U., Maseda, M. R., & Rosso, F. (2015). *Young people not in employment, education or training (NEET). An overview in ETF partner countries*. European Training Foundation. https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/m/BFEEBA10DD412271C1257EED0035457E_NEETs.pdf
- Buheji, M. (2019). Discovering Pathways for Eliminating NEET and Youth Future Type of Poverty. *International Journal of Human Resource Studies*. 9(3), 320–340. <https://doi.org/10.5296/ijhrs.v9i3.15257>
- Carcillo, S., Fernández, R., Königs, S., & Minea, A. (2015). NEET Youth in the Aftermath of the Crisis: Challenges and Policies. *OECD Social, Employment and Migration Working Paper*, 164. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5js6363503f6-en>
- Chandler, R. F., & Santos Lozada, A. R. (2021). Health status among NEET adolescents and young adults in the United States, 2016–2018. *SSM - Population Health* 14, Article 100814. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2021.100814>
- Cropley, A. (2021). *Introduction to Qualitative Research Methods: A practice-oriented introduction for students of psychology and education* (3rd ed.). <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.3095.6888/1>
- den Hollander, D., & Wilken, J. P. (2015). *Kuidas klientidest saavad kodanikud. Taastumise ja kaasatuse toetamine CARE metoodika abil*. DUO kirjastus.

- Department of Education. (2011). *Youth Cohort Study & Longitudinal Study of Young People in England: The Activities and Experiences of 19 year olds: England 2010*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/219058/b01-2011v2.pdf
- Eesti Töötukassa. (2021). *Eesti Töötukassa Arengukava 2022–2025*. https://www.tootukassa.ee/web/sites/default/files/2022-01/tootukassa_arengukava.pdf
- Eesti Töötukassa. (s. a.). *Töötukassast*. <https://www.tootukassa.ee/et/footer/tootukassast>
- Eurofound. (2012). *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2806/41578>
- Eurofound. (2016). *Exploring the diversity of NEETs*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2806/62307>
- Euroopa Komisjon. (s. a.). *Tugevdatud noortegarantii*. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=et>
- Gladwell, D., Popli, G., & Tsuchiya, A. (2015). *Estimating the impact of health on NEET status*. University of Sheffield. <https://eprints.whiterose.ac.uk/87139/1/SERPS%202015016.pdf>
- Haridus- ja Noorteamet & Sotsiaalkindlustusamet. (2021). *Valdkondadeülene NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele*. https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Ohvriabi/koostoomudeli_dokument_kovidele_11.01.2022.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Koostöö Kogu & Eesti Haridusfoorum. (2014). *Eesti elukestva õppe strateegia 2020*. <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Henderson, J. L., Hawke, L. D., Chaim, G., & National Youth Screening Project Network. (2017). Not in employment, education or training: Mental health, substance use, and disengagement in a multi-sectoral sample of service-seeking Canadian youth. *Children and Youth Services Review* 75, 138–145. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.02.024>
- Jõgi, L., & Krabi, K. (2011). *Raamat õppimisest. Õppides täiskasvanuks – õppimine erinevates perspektiivides*. Tallinna Ülikool.

- Kasearu, K., & Trumm, A. (2013a). Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte sotsiaalne tõrjutus. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis (toim), *Noorteseire aastaraamat 2012: Noored ja sotsiaalne kaasatus* (lk 37–53). SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Kasearu, K., & Trumm, A. (2013b). NEET – „Noored, kellega keegi ei arvesta ja kes kuskil ei käi“?. *Noorteseire Eestis poliitikaülevaade*, 5. https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/08_46_56_300_Poliitikaylevaade_5_veeb.pdf
- Keskpaik, E. (2015). *Mitteõppivad- ja töötavad noored Euroopa Liidus* [Bakalaureusetöö, Tartu ülikool, Majandusteaduskond]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/47924>
- Kutsyuruba, B., DeLuca, C., Butler, A., Godden, L., Hussain, A., Youmans, A., Stroud Stasel, R., Shewchuk, S., & Nesbitt, H. (2019). *Needs of NEET youth: Pathways to positive outcomes*. Queen's University <https://educ.queensu.ca/sites/webpublish.queensu.ca.educwww/files/files/NEET%20Literature%20Review%20Approved%20June%202019.pdf>
- Kvieskiene, G., Ivanova, I., Trasberg, K., Stasytyte, V., & Celiešiene, E. (2021). Modelling of Social Policy and Initiatives under COVID-19: Rural NEET Youth Case Study. *Social Sciences* 10(10), Article 393. <https://doi.org/10.3390/socsci10100393>
- Kõiv, K., & Paabort, H. (2020). *Raskemates oludes noorte (NEET noorte) jaoks tugiteenuste käivitamine ja rakendamise KOVis*. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. https://ank.ee/wp-content/uploads/2020/06/NEET-noorte-tugiteenuse-juhend-KOVidele_Eesti-ANK26.06.pdf
- Kõiv, K., Dessanai, D., Paabort, H., Santos, H. L., Uslov, I., Krstic, K., Pálsdóttir, L. B., Fonseca, M. A. N., Pourbaix, O., Kütt, S., Heimisdóttir, T., & Guðmundsson, V. B. (2018). *Profile of effective NEET-youth support service*. Association of Estonian Open Youth Centres. https://ank.ee/wp-content/uploads/2018/10/CommunityGuarantee.IO1_Final_.pdf
- Kõiv, K., Saks, K., Paabort, H., Lendzhova, V., & Smoter, M. (2022). A Service Model for Self-Directed Learning of NEET Youth at the Local Government Level. *Youth & Society*, 54(2_suppl), 52S–68S. <https://doi.org/10.1177/0044118X211058225>
- Käger, M., Õunapuu, T., Kivistik, K., Tambur, M., & Kaldur, K. (2020). *Noortegarantii tugisüsteemi rakendamise mõju ja tulemuslikkuse analüüs*. MTÜ Balti Uuringute

- Instituut, OÜ LevelLab. https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/2022/01/Lopparuanne_NGTS.pdf
- Local Government Association. (2021). *Education to Employment – Supporting Youth Participation*. <https://www.local.gov.uk/publications/education-employment-supporting-youth-participation>
- Läänemets, U. (2021). *Ratio studiorum. Õppekavadest ehk kuidas korraldada kooliharidust*. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Avita.
- Manhica, H. (2017). *Mental health, substance misuse and labour market participation in teenage refugees in Sweden – A longitudinal perspective*. [Doctoral dissertation, Stockholm University]. DiVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1096694/FULLTEXT01.pdf>
- Mihai, M., & Burciu, A. (2015). NEET and Youth Exclusion. *The Romanian Economic Journal* 56, 135– 146. <http://www.rejournal.eu/sites/rejournal.versatech.ro/files/articole/2015-06-16/3280/y3mihaiaburciu.pdf>
- Milius, K. (2014). *Tööturu olukord majandustsükli erinevatel perioodidel Balti riikides* [Magistritöö, Tartu ülikool, Majandusteaduskond]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/42384>
- Ndzwayiba, A. (2020). *What is unemployment*. https://www.researchgate.net/publication/344641992_What_Is_Unemployment
- Nichols, A., Mitchell, J., & Lindner, S. (2013). *Consequences of Long-Term Unemployment*. The Urban Institute. <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/23921/412887-Consequences-of-Long-Term-Unemployment.PDF>
- OECD. (2016). *Society at a Glance 2016. OECD Social Indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264261488-en>
- Paabort, H. (2019). *NEET-noorte toetamise koostöömudeli edasiarendamine Euroopa Komisjoni Noortegarantii Eesti tegevuskava elluviimise näitel* [Magistritöö, Tartu ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/64141>
- Powell, A. (2021). *NEET: Young people Not in Education, Employment or Training*. House of commons. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06705/SN06705.pdf>

- Rebane Züger, M. (2017). *Haridustee katkemise tõttu NEET-staatusesse sattunud noorte võimalused tööturule siirdumisel või haridustee jätkamisel noorte pilgu läbi* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Haridusteaduste instituut]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/57411>
- Reiska, E., Roosmaa, E.-L., Oras, K. (2020). Ebakindla tööturuseisundi sotsiaalmajanduslikud mõjud ja strateegiad raskustega toimetulekuks. A.-A. Allaste & R. Nugin (toim), *Noorteseire aastaraamat 2019–2020: Noorte elu avastamata küljed* (lk 123–139). Eesti Noorsootöö Keskus.
- Rose, S., Spinks, N., & Canhoto, A. I. (2015). *Management Research: Applying the Principles*. Routledge.
- Samoilenko, A., & Carter, K. (2015). Economic Outcomes of Youth not in Education, Employment or Training (NEET). *New Zealand Treasury Working Paper*, 15/01. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/205679/1/twp2015-01.pdf>
- Siraj, I., Hollingworth, K., Taggart, B., Sammons, P., Melhuish, E., & Sylva, K. (2014). *Report on students who are not in Education, Employment or Training (NEET)*. Institute of Education. <https://www.ucl.ac.uk/ioe/sites/ioe/files/16-Report-students-NEET-RR.pdf>
- Sotsiaalkindlustusamet. (2022). *Valitsus kiitis heaks uue tegevuskava mitteõppivate ja -töötavate noorte abistamiseks*. <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/uudised/valitsus-kiitis-heaks-uuetegevuskava-mitteoppivate-ja-tootavate-noorte-abistamiseks>
- Sotsiaalkindlustusamet. (s. a.). *Noortegarantii Tugisüsteem*. <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ngts>
- Statistikaamet. (2022, 25. veebruar). LES39: 15–34-aastased mittetöötavad noored, kes ei õpi ega osale koolitusel (neet-noored) vanuserühma ja isikute rühma (sugu, rahvus, haridustase jm) järgi [andmebaas]. https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu__sotsiaalne-terjutus-laekeni-indikaatorid__vaesus-ja-ebaverdsus/LES39
- Stea, T. H., Abildsnes, E., Strandheim, A., & Haugland, S. H. (2019). Do young people who are not in education, employment or training (NEET) have more health problems than their peers? A cross-sectional study among Norwegian adolescents. *Norsk Epidemiologi*, 28(1–2), 89–95. <https://doi.org/10.5324/nje.v28i1-2.3055>

- Susi, V. (2013). *Hariduslike erivajadustega õpilaste sotsiaalvõrgustik ja abi laad internaatkoolides* [Magistritöö, Tartu ülikool, Haridusteaduste instituut]. Dspace. <http://dspace.ut.ee/handle/10062/31669>
- Zilite, S. (2020). *Research on patterns among youth in a NEET situation*. Biedrība ideA. https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-2414/Research_long_version.pdf
- The Scottish Government. (2015). Consequences, risk factors, and geography of young people not in education, employment or training (NEET). *Social Research*, 1, lk 1–6. <https://dera.ioe.ac.uk/24628/1/00487865.pdf>
- Turk, P. (2014). *NEET-noored soolisest aspektist vaadatuna*. <https://kompetentsikeskus.sm.ee/wp-content/uploads/2018/01/NEET-noored-soolisest-aspektist-vaadatuna-2014.pdf>
- Tööturuteenuste ja -toetuste seadus. (2005). *Riigi Teataja I*, 54, 430; *Riigi Teataja I*, 18.02.2022, 5. <https://www.riigiteataja.ee/akt/118022022005?leiaKehtiv>
- Wilson, H., & Finch, D. (2021). *Unemployment and mental health. Why both require action for our COVID-19 recovery*. Health Foundation. <https://www.health.org.uk/publications/long-reads/unemployment-and-mental-health>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimismeetod sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/36419>

Lisa 1. Intervjuuküsimused Pärnu linnavalitsuse juhtumikorraldajatele

Küsimus	Allikas
Kuidas hindate oma rolli NEET-noorte toetamisel?	Kõiv <i>et al.</i> , 2022, lk 58S–59S
Mil määral kaasatakse NEET-noore toetamise protsessi tema sotsiaalne võrgustik?	Autori koostatud
Milliseks hindate NEET-noorte teadmisi seoses toetavate teenustega?	Autori koostatud
Millised rakendatavad meetmed on seni andnud positiivseid tulemusi?	Autori koostatud
Millised on siiani olnud peamised takistused NEET-noorte toetamisel?	Local Government Association, 2021
Mis on olnud peamised riskitegurid, mis on noorte seas takistanud NEET-staatusest vabanemist?	The Scottish Government, 2015, lk 2
Milliste teenuste järel on NEET-noortel hetkel suurim vajadus?	Henderson <i>et al.</i> , 2017
Kuidas hindate kriisiolukorra mõju teenuste kättesaadavusele?	Kvieskiene <i>et al.</i> , 2021, lk 14
Kuidas hindate senist koostööd Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistidega?	Autori koostatud
Kas ja millised kitsaskohad on esile kerkinud koostöös Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonnaga?	Autori koostatud
Millised võiksid olla potentsiaalsed arengusuunad koostöös Eesti Töötukassaga NEET-noorte toetamisel?	Autori koostatud

Lisa 2. Intervjuuküsimused Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistidele

Küsimus	Allikas
Kuidas hindate oma rolli NEET-noorte toetamisel?	Kõiv <i>et al.</i> , 2022, lk 58S–59S
Mil määral kaasatakse NEET-noore toetamise protsessi tema sotsiaalne võrgustik?	Autori koostatud
Milliseks hindate NEET-noorte teadmisi seoses toetavate teenustega?	Autori koostatud
Millised rakendatavad meetmed on seni andnud positiivseid tulemusi?	Autori koostatud
Millised on siiani olnud peamised takistused NEET-noorte toetamisel?	Local Government Association, 2021
Mis on olnud peamised riskitegurid, mis on takistanud NEET-noorte pöördumist avatud tööturule?	The Scottish Government, 2015, lk 2
Milliste teenuste järele on NEET-noortel hetkel suurim vajadus?	Henderson <i>et al.</i> , 2017
Kuidas hindate kriisiolukorra mõju teenuste kättesaadavusele?	Kvieskiene <i>et al.</i> , 2021, lk 14
Kuidas hindate senist koostööd kohaliku omavalitsusega?	Autori koostatud
Kas ja millised kitsaskohad on esile kerkinud koostöös kohaliku omavalitsusega?	Autori koostatud
Millised võiksid olla potentsiaalsed arengusuunad koostöös kohaliku omavalitsusega NEET-noorte toetamisel?	Autori koostatud

Lisa 3. Intervjuuküsimused Pärnu linnavalitsuse haridusvaldkonna spetsialistile

Küsimus	Allikas
Kas ja milline roll on haridusosakonnal NEET-noorte toetamisel?	Autori koostatud
Milline on olnud koostöö ja selle tulemuslikkus haridusasutustega?	Autori koostatud
Kas ja milline on olnud koostöö Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonnaga?	Autori koostatud
Kuidas hindate haridussüsteemis õpetatava ja tööturul nõutava kvalifikatsiooni omavahelist vastavust?	Autori koostatud
Kuidas hindate täiendõppe võimalusi noorte seas?	Autori koostatud
Kuidas hindate eri ühiskonnagruppide ligipääsu haridusele?	Mihai & Burciu, 2015, lk 136
Kuidas hindate noorsootöö rolli NEET-noorte toetamisel?	Autori koostatud
Mis on peamised põhjused, mille tõttu jäävad noored haridussüsteemist kõrvale?	Kasearu & Trumm, 2013b, lk 2–10
Milliste meetmete rakendamisel oleks võimalik tõkestada noorte haridussüsteemist väljalangemist?	Kasearu & Trumm, 2013b, lk 13
Millised võiksid olla potentsiaalsed arengusuunad Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna ja Pärnu linnavalitsuse vahelises koostöös NEET-noorte toetamisel?	Autori koostatud

SUMMARY

SPECIALISTS' PERSPECTIVE ON COOPERATION BETWEEN THE LOCAL GOVERNMENT AND ESTONIAN UNEMPLOYMENT INSURANCE FUND OF PÄRNU WITHIN YOUTH GUARANTEE

Angela Dulinets

People aged 15–29 who are not in education, employment or training are called NEET-youth. In 2021 11.9% of people aged 15–29 were considered NEET. Being NEET can result in exclusion of society which can lead to mental and physical health issues. High NEET rate also has a negative impact on society in general resulting in increased poverty and need for support.

In certain cities in Estonia Local Government and Unemployment Insurance Fund cooperate to provide services to NEET-youth. The local government's task is to contact with people in need, find out their current situation, needs and aspects that can be improved. After that cooperation with the Unemployment Insurance Fund is often necessary to provide services for the clients to enter labour market. Both institutions keep consistent track on their clients, their well-being and potential needs.

The specific objective of this study was to analyse the cooperation between local government and the Unemployment Insurance Fund of Pärnu regarding NEET-youth and provide suggestions to related parties to improve the cooperation based on the results of the research.

The author set the following research questions:

- What do the specialists of the local government and Unemployment Insurance Fund of Pärnu consider the main challenges when supporting NEET-youth within Youth Guarantee?
- Which measures can be taken to increase the efficiency of the cooperation executed within Youth Guarantee?

The theoretical part gives an overview of the essence of NEET (Not in Education, Employment or Training) status and the main reasons people become NEET. The main causes of becoming NEET include low level of education, surrounding environment, mental and physical health problems, early parenthood. In addition, the theoretical part focuses on the impact that being inactive in labour market or education system has on a person. Being inactive can lead to social isolation, financial and health problems. The theoretical part also gives an overview of previous studies conducted among NEET youth. The results state that the main reasons people become NEET are health problems, bad social influence and dropping out of education. Moreover, problems that occur while supporting NEETs are the lack of necessary services and lack of resources. There are three main strategies to help NEET youth – active measures such as financial aid, reintegration and compensations.

In the empirical part qualitative research method was applied to provide a deeper understanding of the research topic. The author has put together three interview plans to conduct semi-structured interviews. The interview questions were put together based on earlier research results brought up in the theoretical part of the research. The participants were chosen based on the research topic. The sample consisted of six specialists, three of them working in the Local government and three in the Estonian Unemployment Insurance Fund of Pärnu. Content analysis was used to find correlations and patterns from the answers. All interview answers were transcribed and thus relevant conclusions were made.

Based on the analysis of the research results it can be deduced that all respondents rated the cooperation between both parties good. All specialists saw their role as supporting NEET youth, guiding them to service providers and addressing the individual needs of the clients. As was brought out in the theoretical part of the research the respondents claimed the main reasons for becoming NEET are mental and physical health problems, parenthood and dropping out of school. Specialists also stated that social isolation can lead to anxiety disorders and depression. More than half of the respondents stated that there are not enough resources in the form of specialists to reach out to all NEETs that need help. In addition, specialists brought up the necessity of regular meetings to improve network between both parties. Moreover, two specialists stated that there are no services

to support clients with addictions which makes it more difficult to help them become active in labour market or education system. However, in the words of three respondents NEETs are not aware of possible support offered in schools or services that could help them becoming an active member of society. When asked what the main services are that NEET youth need specialists brought up services that help them access labour market such as practical training.

The results of this study indicate that both parties are aware of their roles supporting NEET youth and are satisfied with their cooperation. However, respondents stated that there is a lack of specialists working with NEET youth in Pärnu. In addition, to increase the efficiency of Youth Guarantee more services should be included in the project.

Based on the results of this research the Local government of Pärnu and Estonian Unemployment Insurance Fund of Pärnu will be made a proposal to arrange regular meetings to make the cooperation more efficient. It is also suggested that NEET youth will be provided access to short-run jobs through Unemployment Insurance Fund's web page. In addition, it is recommended to analyse alternative possibilities for prevention methods and providing information about supportive services that are offered.

Taking everything into account, the established goal of the research was achieved, research questions were answered and propositions were made. Taking the topicality of this research into account, further research should be conducted. To expand research on this topic other members of social networks regarding NEET youth should be involved.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Angela Dulinets,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „*Noortegarantii tugisüsteemi raames teostatav koostöö Pärnu linnavalitsuse ja Eesti Töötukassa Pärnumaa osakonna spetsialistide pilgu läbi*“, mille juhendaja on Ewe Alliksoo, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Angela Dulinets

16.05.2022